



Handlingsprogram 2020-2023
inkl. økonomiplan 2020-2023
og
årsbudsjett 2020
Kommunestyrets vedtak 12.12.2019

1. Rådmannens innledning

Budsjettet er et av kommunens viktigste styringsdokumenter og skal være en oppstilling av Våler kommunes samlede inntekter, utgifter og investeringer i kommende år. Kommuneloven stiller krav om at det skal være balanse mellom inntekter og forpliktelser.

En sunn og bærekraftig kommuneøkonomi har to hoveddimensjoner:

1. Sørge for et stabilt og forutsigelig inntektsgrunnlag for tjenesteproduksjon
2. Sørge for at ressursene prioriteres for optimal velferdsmessig måloppnåelse og en effektiv bærekraftig bruk av ressursene

Kommunesektoren har de senere årene hatt sterk økonomisk vekst, mye på grunn av høyere skatteinntekter enn lagt til grunn i budsjettene. I årene fremover forventes en noe lavere inntektsvekst enn i de årene vi har bak oss. Utfordringen fremover blir derfor å opprettholde kvaliteten på tjenestetilbudet, og samtidig utvikle smartere løsninger for hvordan tjenester skapes og fordeles for å gi rom for å dekke nye behov.

Driftsbudsjettet har neppe vært mer presset noen gang tidligere, og det vil kreve tett økonomisk styring gjennom hele året for å sikre plussresultat på driften. Det nytter lite med mindre sparetiltak i organisasjonen; vi må i større grad gjennomføre tiltak som har varig effekt. I den forbindelse vedtok kommunestyret i budsjettet for 2019 å iverksette en prosess for å se på mulighetene for ytterligere effektivisering av driften i hele kommunens tjenesteproduksjon. En slik gjennomgang av ulike områder er utfordrende, men samtidig sunt og viktig for en organisasjon. Et nytt blikk på tjenester og utfordringer kan gi rom for gode endringer, og det kan også avdekke svakheter og gi mulighet for et viktig forbedringsarbeid. Dette arbeidet vil fortsette med uforminsket kraft inn i 2020 og årene fremover.

Stabilitet og forutsigbarhet er vesentlige faktorer i en kommunes relasjon til sine innbyggere. Det vil være viktig å sikre at vi over tid har en økonomi som evner å ta opp i seg ulike uforutsette utslag uten at det går på bekostning av det eksisterende tilbudet. For Våler sin del er noen av svarene på slike utfordringer etablering av ny økonomisk styringsmodell, finansielle handlingsregler og satsing på nye måter å løse oppgaver på. Vi søker å balansere forholdet mellom drift og investeringer gjennom målsetting om at:

- Gjelden ikke overstiger 100 % av sum driftsinntekter
- Handlingsregel om at kapitalutgiftene ikke bør overstige 6 % av frie inntekter
- Netto driftsresultat - det som står igjen når alle driftsutgifter er dekket, skal være 1,8 % av sum driftsinntekter over tid
- Disposisjonsfondet bør være på 8 % av sum driftsinntekter

Disse fire tiltakene bidrar til stabilitet og forutsigbarhet, og sikrer vår evne til å håndtere uforutsette hendelser på inntekts- eller utgiftssiden.

For å oppnå målsettingene i punktene over kreves det både høy kompetanse knyttet til økonomistyring hos ledere, funksjonelle styringsredskaper og innovative organisasjonsløsninger for samhandling og tjenesteproduksjon. Et viktig element er også hvordan vi utvikler samhandlingsformer med folkevalgte i fremtidig budsjettprosess, som sikrer tilstrekkelig påvirkning og retningsvalg for administrasjonen. Vi vil se en svakere økonomisk vekst i årene som kommer, og hovedfokus blir å sikre stabilitet og forutsigbarhet i den overordnede økonomistyringen, samt å utvikle organisasjonen i samarbeid med sine omgivelser for å øke evnen til omstilling, bærekraft og effektivitet. Det er behov for gode omstillingsprosesser der en gradvis kostnadsreduksjon går hånd i hånd med ny kunnskap og nye former for tjenesteutvikling og tjenestegjennomføring.

Ny kommunelov presiserer kravet om økonomisk langtidsplanlegging – at vi jobber målrettet både i forhold til drift og investeringer. Først og fremst for de neste fire årene, men også i et lengre perspektiv. I den særlig pressede økonomiske situasjonen kommunen er i med reduserte rammer og relativt dyr tjenesteproduksjon på noen områder, er det vår viktigste oppgave. Kommunestyret skal selv vedta finansielle måltall og utviklingen av kommunens økonomi. De finansielle måltallene skal være retningsgivende og fungere som ramme for budsjettarbeidet, men er ikke bindene for budsjettet.

1.1 Økonomiske rammer

Statsbudsjettet

Forslag til statsbudsjett for 2020 ble lagt fram 7. oktober, mens endelig vedtak skjer innen 15. desember. Regjeringens budsjettforslag innebærer en reell vekst i kommunesektorens frie inntekter på om lag 1,3 milliarder kroner sammenlignet med nivået i revidert nasjonalbudsjett. Realveksten bygger på lønns- og prisvekst som er anslått til 3,1 % (deflator).

For Våler kommune er regjeringens anslag på de frie inntektene for 2020 349,9 mill. Det vil si en anslått vekst fra 2019 til 2020 på ca. 7,0 % Foruten demografikostnader og økte lønns- og pensjonskostnader må følgende tiltak som innlemmes i rammetilskuddet fra 2020 dekkes av de frie midlene:

- Tidlig innsats/lærernorm
- Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak
- Leirskoleopplæring
- Habilitering og rehabilitering
- Psykologer i helse- og omsorgstjenesten
- Dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens

- Etablering og tilpasning av bolig

Regjeringen foreslår å overføre skatteoppkrevingen fra kommunene til Skatteetaten fra 1 juni 2020. Det foreslås også å innføre inntektsgradert foreldrebetaling i SFO på 1. og 2. trinn samt gratis SFO for elever med særskilte behov på 5. – 7. trinn.

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat er et av de viktigste nøkkeltallene i kommunesektoren og er en hovedindikator for målet på økonomisk balanse. Netto driftsresultat viser årets driftsoverskudd etter at driftsutgiftene er dekket, samt renter og avdrag er betalt. Netto driftsresultat gir et uttrykk for hva kommunen sitter igjen med til eventuell egenkapitalfinansiering av investeringer og/eller avsetninger på fond til senere års drift. Netto driftsresultat er å anse som tilfredsstillende dersom det over tid utgjør minst 1,8 %. For å ha en robust kommuneøkonomi bør kommunen på sikt tilstrebe å nå dette målet.

Budsjettet for Våler kommune i 2020 er foreløpig basert på makrotall, og omhandler kommunens totale økonomiske ramme og overordnet kostnadsfordeling for 2020. Dagens økonomisituasjon i Våler kommune er ikke bærekraftig på sikt, og en mer detaljert budsjettering innenfor tjenesteområdene vil synliggjøre konkrete innstramminger. Våler kommunes siste års avlagte regnskap (2018) viste ved avslutningen av driftsregnskapet et regnskapsmessig mindreforbruk 9,6 mill. Netto driftsresultat var på - 1,7 mill., tilsvarende - 0,4 %. Etter andre tertial 2019 er det fortsatt usikkerhetsmomenter når det gjelder årsprognosen totalt sett. Dette har bakgrunn i at det er avdekket at budsjettet for 2019 er mangelfullt. Dagens kultur og ytelser på økonomistyring i Våler kommune møter ikke dagens krav, og et større forbedringsarbeid er iverksatt for å fornye, forandre og forbedre vår virksomhetsstyringsmodell i hele sin bredde.

I likhet med kommune-Norge for øvrig utgjør også Våler kommunes lønns- og pensjonsutgifter den største andelen av driftsbudsjettet. Med en antatt lønnsvekst i statsbudsjettet på 3,6 % og Våler kommunes vekstanslag 3,2 % er kommunens økonomiske handlingsrom begrenset. Ved utgangen av andre tertial 2019 ligger det an til et merforbruk og dette er en merutgift som reduserer Våler kommunes disposisjonsfond (sparekonto).

Gjeldsnivå

Gjeldsnivået er sentralt i vurderingen av kommunens økonomi. Kommunen har begrenset med egenkapital og må derfor låne penger til å bruke på investeringer, noe som er normalt for store investeringer. Total gjeldsportefølge (hvor gjeld til selvkost og Husbanklån til videreutlån er trukket ut) var ved inngangen til 2019 ca. 231,2 mill. Selv om Våler kommune har en bærekraftig gjeldsgrad, vil gjeldsbelastningen sammen med mindre overføring fra staten og redusert inntekt på eiendomsskatt, medføre at vi må gjøre tøffe prioriteringer når det gjelder driftsnivået. Med foreslåtte investeringer i dette budsjettet vil gjeldsgraden endres fra ca. 231,2 mill. i lån i 2019 (lånegrad 59,3 %) til ca. 201,3 mill. mot slutten av planperioden (lånegrad ca. 44,8 %). Dette inkluderer ikke bygging av ny Kirkebygden skole. Ny kirkebygden skole er i planleggingsfasen og Rådmannen vil fremme en egen sak til kommunestyret med

alternativer og kostnadsoverslag. Videre vil andre investeringsbehov bli løftet fram for politisk behandling så snart underlaget er utarbeidet. Oppgradering av Herredshuset er et av behovene som rådmannen ser som viktig å fremme, både ut ifra arealeffektivitet, funksjonalitet, sikkerhet, brannkrav og annet.

Eiendomsskatt

Regjeringen foreslår at maksimal skattesats for bolig- og fritidsbolig reduseres fra syv til fem promille fra 2020. I Våler er skattesatsen på 4 promille i 2019.

Det er vedtatt at det innføres en obligatorisk reduksjonsfaktor i eiendomsskattetakstene på minst 30,0 % for all bolig- og fritidseiendom fra og med 2020. Kommunene står fritt til å velge en høyere reduksjonsfaktor enn dette.

For Våler kommune vil konsekvensene av dette vedtaket gi ca. 4,8 mill. i mindre inntekter for 2020. Våler kommune er i en endringsfase hvor det er lagt opp til at det i 2020 skal arbeides med å få til et budsjett som er bærekraftig og hvor økonomien legger til rette for senere utvikling/investeringer i Våler kommune. For å avbøte på den mindreinntekten på eiendomsskatt foreslår Rådmannen å øke skattesatsen fra fire til fem promille for 2020. Dette vil fortsatt gi en reduksjon på inntekt for 2020 på ca. 2,0 mill. En økning til 5 promille vil fortsatt gi en reduksjon på eiendomsskattet for innbyggerne i 2020 i forhold til 2019, fordi summen av 5 promille og en reduksjon på 30 % i takstgrunnlaget vil slå ut til gunst for innbyggerne.

Følgende eksempler viser at en bolig som er taksert til 3,0 mill. vil med 4 promille få en reduksjon på kroner 3 600,-, med 5 promille vil reduksjonen bli kroner 1 500,-. Tabellen under viser effekten av hhv. 4 og 5 promille i sammenheng med 100 % eller 70 % takstgrunnlag:

EKSEMPEL PÅ BOLIG MED 4 FORSKJELLIGE TAKSTER

TAKST 100%	E-SKATT 4 promille	E-SKATT 5 promille
3 000 000	12 000	15 000
2 500 000	10 000	12 500
2 000 000	8 000	10 000
1 500 000	6 000	7 500

TAKST 70%	E-SKATT 4 promille	E-SKATT 5 promille
2 100 000	8 400	10 500
1 750 000	7 000	8 750
1 400 000	5 600	7 000
1 050 000	4 200	5 250

Økonomiplanen viser at det i 2021 blir en ytterligere reduksjon på eiendomsskatten for innbyggerne, jf. tabellen over som viser takst 70 % og 4 promille.

1.2 Folketall og demografi

Våler er en kommune i sterk vekst. Ikke minst gjelder den barnegruppen 6-15 år. Per 30. juni 2019 var det i overkant av 5600 innbyggere. Prognoser fra SSB viser at Våler vil ha 7226 innbyggere i 2030, en økning med ca. 21 %. Det antas at befolkningen i 2040 vil være på over 8823 personer (SSB 4M) - lavt anslag er 8389 og høyt anslag er 9422 innbyggere.

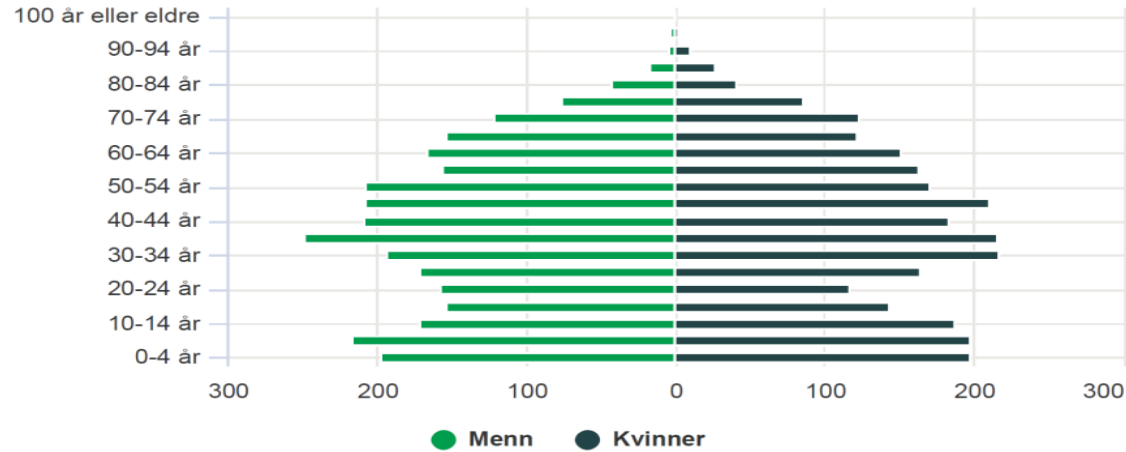
Befolkningsprognoser basert på blant annet boligbyggeprogram viser at veksten vil komme i alle tre sentrene i kommunen. Forventet aldersfordeling i veksten er ganske lik for alle områdene, med unntak av den eldste aldersgruppen (80 +) som forventes størst i området Våk.

Nasjonalt er det foreløpig ingen stor eldrebølge. Antallet innbyggere over 80 år er ventet å øke med 8,0 % på fire år, men det er svært store lokale forskjeller. I framtidbarometeret er det å få flere eldre regnet som negativt, i motsetning til utviklingen i de andre aldersgruppene. Om beregningene fra SSB slår til, blir det 4,8 % flere innbyggere over 80 år i Våler de neste årene. En stor økning i denne aldersgruppen, gir nye utfordringer for kommunen og medfører at det må tenkes nytt om hva som er kommunens rolle og hva som er pårørendes og andre aktørers rolle i framtida. Samtidig er det et sterkt behov for å innføre ny teknologi som kan avlaste det økende bemanningsbehovet.

Antall eldre over 90 år vil også vokse svært mye i Våler de neste årene (fra <21 stk. til >87 stk. fram mot 2040).

Aldersfordeling

[per 1. januar]



Kilde: Befolkning, Statistisk sentralbyrå

Befolkningsfremskriving per 1.1 - standard er SSB - MMMM alternativet, TBU-metode

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
0-1 år	158	164	164	166	168	170	172	175	177	181	185
2-5 år	315	325	316	309	300	285	291	293	299	305	312
6-15 år	743	794	835	850	862	890	897	895	903	897	888
16-18 år	193	193	185	200	233	243	246	249	257	273	282
19-20 år	101	104	118	124	115	113	132	155	151	146	162
21-22 år	107	98	104	109	120	125	121	120	136	154	151
23-29 år	455	458	447	443	439	445	458	466	473	489	505
30-34 år	410	413	415	419	411	412	411	415	412	411	414
35-49 år	1 272	1 319	1 360	1 379	1 434	1 474	1 492	1 524	1 577	1 621	1 660
50-66 år	1 133	1 159	1 196	1 263	1 280	1 310	1 349	1 391	1 414	1 448	1 478
67-79 år	560	577	608	606	639	655	669	681	692	697	717
80-80 år	127	135	142	157	171	189	209	234	253	264	274
90 år og eldre	19	22	19	19	22	22	22	24	25	28	37
Sum innbyggere	5 593	5 761	5 909	6 044	6 194	6 333	6 469	6 622	6 769	6 914	7 065

Kilde: KS/SSB

1.3 FNs bærekraftsmål

Våler kommune vil slik kommuneplanen innrettes, legge vekt på FNs 17 bærekraftsmål. I det videre med å etablere ny styringsmodell i 2020, blir disse målene mer konkret omtalt som grunnlag for kommende budsjetter og planer.

1.4 Samfunnsutvikling

Våler opplever altså stor vekst i antall innbyggere. Dette er gledelig, men krever langsiktige planer som legger til rette for gode boligområder, flere arbeidsplasser lokalt og effektiv tjenesteproduksjon. Dette er tema som er vektlagt i kommuneplanens samfunnsdel. Funksjonen plan- og utvikling (samfunnsutvikling og næringsutvikling) har fokus på dette arbeidet og målsettinger fra samfunnsdelen søkes ivaretatt i alt plan- og utviklingsarbeid. Brannvann til kommunale bygg og vannforsyning til eksisterende og nye boligfelt er svært viktig å legge gode planer for. Våler vannverk skal bygge nytt vanntårn på Skjønnerød og dette skal gi bedre kapasitet til blant annet Svinndal. Våler kommune samarbeider med Våler vannverk i dette prosjektet ved å bidra med 20 % av investeringen. Dette er nødvendig for at Våler kommune skal kunne sikre nødvendig brannvannkapasitet til ny gysal i Svinndal.

Areal, nærmiljø - samarbeid for økt verdiskaping

God arealforvaltning for utvikling av sentrum og de to øvrige sentrene i kommunen er svært viktig for å oppnå attraktive, bærekraftige og velfungerende nærmiljø. Folkehelse står sentralt for hvordan nærmiljøene bør utvikles, og dette løses best i samarbeid mellom myndigheter og lokale krefter. Ved å lytte til- og samarbeide med både utviklere og brukere av nærmiljø, vil mulighetene til å lykkes med å skape gode fellesskapsarenaer øke.

For veksten i den eldre delen av befolkningen må det tas høyde for et mulig større behov for kommunale tjenester og tilrettelagte boliger. Dette sees igjen i sammenheng med velferdsteknologi, samt eventuelle muligheter for offentlig-privat samarbeid. I arbeid med helhetlig boligpolitikk vil dette, samt senterutvikling og økonomiske forhold adresseres.

Våler kommune vil i løpet av de neste årene prøve ut nye modeller for samskaping med eksterne interessenter. Det videre arbeidet med arealplan blir en sentral prosess i 2020.

Arbeid med en ny næringsplan, i samarbeid med Mossregionens næringsutvikling (MNU) og kommuner i regionen, vil bli igangsatt.

Etter seminar og arbeidsverksted i 2019 har vi nå fått større kunnskap om hvordan Vålersokningene og lokalt næringsliv ser for seg at kommunens sentrum bør utvikles. Nå har tiden kommet for å omgjøre idéer til noe mer konkret. I arbeid med sentrumsplan vil vi fortsette egen og ekstern læring om hva som er god og ønsket utvikling for Våler og vi ser fram til å lage en plan som grunnlag for utvikling som innbyggere og ansatte kan være stolte av.

Vi er nysgjerrige på om offentlig-privat samarbeid kan gi flere gevinster for begge parter, sammenlignet med dagens måte å bygge og bekoste infrastruktur og tjenesteproduksjon. Vi tror også at dette kan komme brukerne av kommunens tjenester til gode. Derfor vil Våler kommune ta initiativ til dialog og sondere muligheter i kommende utviklingsprosjekter som kan ha potensiale for økt gjensidig verdiskaping.

2. Staber

Stabenes rolle i organisasjonen kan beskrives slik:

Utviklingsrolle

Bidra til, og sørge for, aktuelle forbedrings- og utviklingstiltak i organisasjonen basert på metodikk, undersøkelser, analyser og relevant forskning.

Servicerolle

Internservice og rådgivere for kommunens ledere og merkantile støtteapparat. Sørge for at ansatte og ledere har tilstrekkelige systemer og forutsetninger for å kunne utøve sine oppgaver på en god måte.

Strategisk rolle

Omfatter fokus på helhetlig kultur, ledelse, utvikling og omdømmebygging med brukerfokus i et langsiktig perspektiv.

Systemrolle

Sørge for felles standarder og fagsystemer, kvalitetssikring av prosesser, oppfølging, utvikle nøkkeltall og rapportering. Dette er grunnleggende for at kommunen skal være en enhetlig, forutsigbar og seriøs arbeidsgiver.

2.1 Rådmannens stab

Tjenester og oppgaver som inngår i rådmannens stab er overordnet planarbeid, samfunnsutvikling, næringsutvikling, samfunnsikkerhet og beredskap, og politisk sekretariat (herunder valggjennomføring og oppfølging av råd og utvalg).

Denne staben og andre staber sentralt og ute i sektorene vil bli vurdert nærmere i forhold til ansvar og oppgaver i 2020. Endringer kan komme. Målet er å sikre en helhetlig, effektiv og hensiktsmessig organisering i hele kommunen – både vertikalt og horisontalt – i tillegg til behovet for å tydeliggjøre roller enda bedre.

Plan- og utvikling

Innenfor området plan og utvikling vil 2020 fortsatt preges av overordnet planlegging med kommunens egne planer. Arbeid med kommuneplanens arealdel vil fortsette og det vil startes arbeid med en sentrumsplan for Kirkebygden. Slik beskrevet i kommuneplanens samfunnsdel, vil det også startes arbeid med helhetlig boligpolitikk.

For private reguleringsplaner forventes det videre arbeid med planer i Kirkebygden og oppstart av planarbeid i Våk-området. For næringsutvikling vil det arbeides videre med regulering og tilrettelegging for etablering av stort datasenter på Gylderåsen.

I 2020 skal kommunestyret vedta kommunens planstrategi for 2020 – 2024. I dette arbeidet er det en intensjon å gi kommunestyret god oversikt over kommunens planportefølje. I planstrategien vil det også bli synliggjort hva som anses som planbehovet i hele kommunestyreperioden. I planperioden vil det bli igangsatt mer aktivt nærmiljøarbeid, i tråd med føringer fra kommuneplanens samfunnsdel. Det vil også bli vurdert oppstart av arbeid med friluftspan. I tråd med føringer fra kommuneplanens samfunnsdel, vil samhandling med innbyggere, næringsliv og frivillige vektlegges i planprosesser.

Igangsetting av ny næringsplan er omtalt over. Forventede effekter av det arbeidet inkluderer stimulering av bedrifter og næringsliv i Våler og regionen, samt bidra til knoppskyting og nye bedriftsetableringer. Økt sysselsetting og verdiskapning er de strategiske målene vi vil ta inn i prosessen.

Samfunnssikkerhet

Kommunens overordnede mål for arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap er å forebygge uønskede hendelser, minske konsekvensene av hendelsene om de likevel skulle oppstå, samt være forberedt på å håndtere alle typer kriser. For at vi skal lykkes med å forvalte dette ansvaret må alle i kommunen være seg sitt ansvar bevisst og arbeide helhetlig, systematisk og kunnskapsbasert med samfunnssikkerhet.

For å bidra til en systematisk og god gjennomføring og oppfølging av arbeidet, har Våler utarbeidet en helhetlig ROS-analyse og etablert en intern ressurs med ansvar for samfunnssikkerhet og beredskap. Arbeidet med å avdekke risiko og sårbarhet, og iverksette nødvendige tiltak vil fortsette i 2020 og årene som kommer. Planlegging for trening og øvelser, der målet er å øke ferdighetene i krisehåndtering får ny fokus ved at vi har etablert ny medarbeider i rollen som beredskapskoordinator (delt stilling).

Politisk sekretariat

Politiske styringsorganer, gjennomføring av kommune- og stortingsvalg, diverse organer som råd for funksjonshemmede, ungdomsrådet og eldrerådet. Forberede og være sekretariat for formannskapsmøtene og kommunestyremøtene. Bedre rutiner, bedre dokumenthåndtering, bedre saksfremlegg og protokoll, samt systematikk på oppfølging av vedtak skal prioriteres, ref. anbefalinger fra kommunerevisjonen.

2.2 Stab økonomi og innkjøp

Oppgaver som inngår i staben er administrativ ledelse og koordinering av etatene, interkommunalt samarbeid, innkjøp, sekretariat og regnskapsførsel for legater, økonomiforvaltning som budsjett, regnskap, lønn, finansforvaltning, innfordring og skatteinnkreving, eiendomsskatt.

Av KOSTRA fremgår det at Våler bruker en betydelig mindre andel av budsjettet til politisk styring, kontroll og administrasjon, administrasjonslokaler og fellesutgifter enn både snittet i KOSTRA gruppe 01 og fylkessnittet.

Det er et relativt stort uutnyttet strategisk potensial knyttet til anskaffelser og oppfølging av avtaler. Gjennom å bygge opp nødvendig kapasitet og kompetanse blir behovsdekning bedre, det fremmer effektivisering, besparelser osv. Strategisk satsing på anskaffelser gir stor mulighet til effektivisering. Det er økende oppmerksomhet på innkjøpets betydning innenfor det offentlige, særlig knyttet til behovet for omstilling, digitaliseringens fremmarsj og de omsorgsutfordringene som er i ferd med å komme.

2.3 Stab IT, innovasjon og utvikling

Stab for IT, innovasjon og utvikling har ansvar for kommunens innovasjons- og utviklingsarbeid, gevinstrealisering og tilhørende styringssystemer, IT og digitalisering, samt oppfølging av kommunens samlede prosjektportefølje.

IT

Det er et sterkt fokus på kontinuerlig forbedring og fornying innenfor IT. Det er særdeles viktig at kommunen har høy kvalitet på støttefunksjoner, slik at ansatte i de ulike sektorene kan fokusere på å levere gode tjenester til innbyggerne og at innbyggerne får mest mulig ut av de verdier som kommunen forvalter på deres vegne. Gjennomgangen har bla. innbefattet lisensiering, utstyr, rutiner og rammeavtaler.

Arbeidet med å få oversikt over IT-området har avdekket flere forhold som det jobbes med å rette opp i. Blant annet er det etablert en ny lisensieringsmodell. Kommunen har en utstyrspark (PCer) som er til dels svært gammel, noe som hindrer bruk av nye løsninger og programvare. Dette tas det nå grep om, og oppgradering er igangsatt. Oppgraderinger på utstyr vil belastes investeringsbudsjettet, men utgifter til lisenser vil bety en økt belastning på driftsbudsjettet for 2020, sammenliknet med 2019.

Hovedfokus for 2020 vil være knyttet til drift og forvaltning av kommunes IKT-portefølje, gjennom å utvikle en IKT-infrastruktur og arkitektur som er kompatibel med dagens forventninger, og som kan understøtte ønsket utvikling. Videre vil en sentralisering av ansvaret for IKT kunne bidra til å sikre helhetlige løsninger og gi økt kvalitet for kommunen.

Våler kommune har vedtatt å utvikle en døgnåpen digital kommuneforvaltning. Dette er kun mulig å oppnå gjennom investeringer i god infrastruktur. Dette vil kreve endring, da kommunen i dag har mange manuelle og tidkrevende prosesser. Utviklingsarbeidet fører til at infrastruktur og applikasjoner får en stadig viktigere rolle i kommunens tjenesteproduksjon. Kravene om tilgjengelighet og kapasitet blir større, i tillegg er det et større behov for brukerstøtte på et annet nivå enn tidligere. Stab IT, innovasjon og utvikling arbeider kontinuerlig for å utvikle en korrekt skalert og smidig infrastruktur. For å sikre en standardisert maskinpark og mulighet for å kunne tilby god brukerstøtte, vil det være viktig å sentralisere ansvar for IKT-utstyr til staben. Dette er i tråd med vedtatte digitaliseringsstrategi.

Innovasjon og digitalisering

Innovasjons- og utviklingsarbeidet omhandler organisatoriske endringsprosesser og forbedringsområder. God kvalitet i de kommunale tjenestene i dag og i framtiden er vårt viktigste, overordnede mål. Våler skal i større grad benytte innovasjon og utvikle nye løsninger for å sikre gode tjenester for innbyggerne i tiårene som kommer. For å lykkes er det nødvendig at kommunen har kompetanse og kapasitet til å sikre systematisk høy innsats på utvikling og innovasjon for årene som kommer. For å løse de utfordringene vi står ovenfor må vi utvikle og fornye vår kompetanse, vårt tenkesett og vår kultur. Organisasjonen i Våler kommune vil måtte organisere flere av sine oppgaver i prosjekt. Vi må utmeisle nye langsiktige utviklingsmål for vår organisasjon og vårt arbeidssett, og vi må ha en effektiv porteføljestyling og prioritering knyttet til prosjektene. I 2020 vil vi etablere en prosjektstyrings-plattform og gjennomføre nødvendig opplæring i bruk prosjektverktøy. Hensikten med å implementere dette i kommunens styringsmodell er å bidra til bedre planlegging, styring og gjennomføring av prosjekter, slik at prosjektet blir gjennomført på best og billigst måte innen avtalt tid, kvalitet og ressurser.

RPA (Robotic Process Automation) er meget raskt blitt et nytt begrep innen digitalisering - der også kommuner må engasjere seg. Dette er viktig fordi ved å bringe inn ny teknologi og mer effektive løsninger – så vil vi gjøre det bedre for brukerne av kommunens tjenester. For Våler kommune sin del er det store muligheter knyttet til digitale skjema-løsninger og automatisert saksbehandling. En prioritert oppgave for 2020 vil være å utarbeide en strategi for dette arbeidet, som må sees i sammenheng med etablering av nytt sak-arkivsystem.

Investeringer stab IT, innovasjon og utvikling

Stab IT, innovasjon og utvikling	2020	2021	2022	2023
Digitalisering	1 500 000	2 000 000	2 000 000	1 500 000
IKT utstyr	350 000	750 000	750 000	750 000
Sum investeringer	1 850 000	2 750 000	2 750 000	2 250 000

De store prosjektene i 2020 vil handle om Office365, nytt intranett/samhandlingsflate og sak/arkivsystem – og å se disse løsningene i en effektiv sammenheng. Første steg på en større endring fra dagens driftsoppsett på IT-struktur vil henge sammen med disse prosjektene. Det er foreslått en ramme på 1,85 mill. i 2020, og satsingen er en forutsetning for å sikre realisering av effektiviseringstiltak i årene som kommer.

Justering av rammen kan forventes i løpet av 2020, gitt av kommunestyret støtter forslaget som rådmannen vil fremme om å få delegert myndighet til å omdisponere midler innenfor vedtatt ramme (ref. punkt 3.7, forslag 26 nedenfor).

Det blir igangsatt arbeid med en strategi for videre fiber-utbygging i Våler kommune i løpet av 2020.

2.4 Stab HR og administrasjon

Staben jobber blant annet med drift, rådgivning, strategi og utvikling innenfor områdene personal/HR, lønn, dokumenthåndtering og sentralbord. Viktige fokusområder er relevant opplæring/ kompetanseutvikling, rekrutteringsfremmende tiltak, organisasjons-/ lederutvikling, arbeidsmiljøprosesser og digitalisering av HR-området.

I 2020 skal følgende digitaliseringsprosjekter gjennomføres: Personalmeldinger, timeregistrering, fullelektronisk dokumenthåndtering/arkiv, nytt sentralbord og resepsjon/førstelinetjeneste.

Sentralbord/resepsjon

Nytt sentralbord kommer på plass i 2020. Vi har gjennomgått dagens systemer og vår telefoniavtale er ute på anbud. For oss har det vært viktig å få på plass nye og bedre rutiner. Resepsjonen er sammen med sentralbordet kommunens ansikt utad, og det er ønskelig å ha et økt fokus på næringslivets og innbyggernes møte med kommunen.. Det er viktig å drive kontinuerlig servicetrening av medarbeidere, og etablere effektive og gode arbeidsprosesser fra førstelinjledd og inn i kommunens fagavdelinger. Vi vil fortsatt identifisere forbedringsområder og jobbe kontinuerlig med å utvikle disse, og delta i innovasjonsarbeid for å sikre at kommunen tar i bruk nye relevante teknologiske løsninger som sikrer enda bedre og enklere innbyggerrettede løsninger

Arkiv

Arkivlov med tilhørende forskrift setter stadig større krav til arkivfunksjonen og oppbevaring av dokumenter. Arkivloven § 2 pålegger alle kommuner å ha en arkivplan. Arkivverdige data ligger i dag i gamle systemer med tilhørende databaser, i tillegg er det et stort antall fysiske papirarkiv. Denne prosessen er vi godt i gang med å rydde i og vi jobber nå med å nedfelle nye rutiner og forberede oss for enn fullelektronisk løsning som skal være på plass i starten av 2020.

Det er identifisert flere områder som kan gi betydelige besparelser ved å benytte et elektronisk saksbehandlingssystem, uten behov for fysiske arkiv i tillegg. Våler kommune vil implementere et fleksibelt og standardisert arkivsystem, som gir et enkelt og intuitivt grensesnitt. Målet er å forenkle og standardisere arbeidsprosesser, øke sikkerhet og personvern, redusere opplæringstid og personavhengighet. I tillegg er det viktig å legge til rette for gode innbyggertjenester som bidrar til økt tilfredshet med kommunens tjenester. Digital dokumenthåndtering er tiltak i tråd med mål i digitaliseringsstrategi 2018+ og anbefalinger fra kommunerevisjonen og vedtak i kommunestyret.

Rekruttering

I et stadig skjerpet arbeidsmarked er det viktig for Våler kommune å være en attraktiv og foretrukket arbeidsgiver. Det er avgjørende at kommunen er

konkurransedyktig når det gjelder å tiltrekke seg nye arbeidstakere som har den kompetansen virksomhetene våre trenger og å utvikle og beholde dyktige ansatte. Våler kommune må sørge for at ansatte har god og riktig kompetanse for å sikre gode, effektive og trygge tjenester. Dette er spesielt viktig med tanke på den utviklingen og digitaliseringen vi står ovenfor.

Befolkningens yrkesvalg, trender i arbeidslivet, tilgjengelig arbeidskraft, konjunkturer, kommunens omdømme som arbeidsgiver er alle elementer som påvirker.

Kommunestyrets vedtak

3. Seksjoner

Seksjonene har et overordnet driftsansvar for de ulike fagområdene, og er kommunens tjenesteleverandør ovenfor innbyggere og næringsliv. Dette innebærer daglig drift, utvikling og forvaltning i henhold til kommunens overordnede planer, mål og strategier.

3.1 Miljø og teknikk

Eiendomsforvaltning/FDV

Kommunens bygningsmasse er totalt ca. 43.000 m² inkl. kirkene i Svinndal og Våler, og det er av stor betydning at vi tar vare på verdien de representerer. Dette innebærer å levere tjenester innenfor renhold, vedlikehold-/parkarbeid på kirkegårdene og følge opp tilstandsanalyser/vedlikeholdsplanene for kommunens bygninger.

Landbruk (jordbruk, skogbruk)

Kommunen skal forvalte og veilede innenfor de landbrukspolitiske tiltakene under jordbruksavtalen der myndighet er overført til kommunen, forvalte inntektspolitiske og velferdsmessige tiltak i landbruket, drifte skogfundsordningen og drive lovforvaltning.

Kommunen er sårbar ved ekstraordinære hendelser som avlingskade, flom og ras o.l. Forvaltningen av SMIL- og NMSK-midlene (Spesielle miljøtiltak i landbruket og Nærings- og miljøtiltak i skogbruket) jobbes det aktivt med. Arbeidet kan være tidkrevende fordi dialog med søkerne i noen tilfeller tar mye tid for å få til gode fellesløsninger. Det er viktig å utnytte skogbruksplanene fra 2016 på en god måte. Dette innebærer økt fokus på avvirkning og økt verdiskapning.

Klima og miljø

Klimaspørsmål følges opp gjennom nettverksamarbeid og oppfølging av klima og energiplan samt EPC, (Energy Performance Contracting). Kommunen investerer ca. 26 mill. i dette prosjektet som har en sparegaranti på en reduksjon på 38,7 % av energibruket i kommunale bygg. Denne garantien løper fra 1. januar 2020. Det vil være viktig å videreføre tiltaksstrategiene og medvirke til forurensningsreducerende tiltak (særlig i vestre Vansjø), kloakk, landbruksforurensning samt annen næringsavrenning. Kommunen har for tiden stort fokus på forsøpling og vill-fyllinger rundt omkring, og renovasjonsordningen i Vansjø er viktig. Det er etablert en skjærgårdstjeneste i Moss. Våler bør også øke innsatsen noe og ta del i samarbeidet, særliggrunnet økt bruk og andre brukergrupper. Som en del av kommunereformen overføres myndighet fra fylkesmannen til kommunene etter forurensningsloven § 11 for behandling av støy fra motorsportbaner, skytebaner og vindmøller.

Det igangsettes arbeid for å fase ut kommunale biler med fossilt drivstoff fra og med 2020. Og det satses på utbygging av nye ladestasjoner (med betalingsordning).

Vilt- og skogforvaltning

Hovedaktiviteten innenfor fagområdet er ettersøk og håndtering av skadet og påkjørt vilt, i tillegg til forvaltning av kommuneskogen på en god næringsmessig og bærekraftig måte. Kommunen tildeler årlig kvoter på elg, rådyr og bever og forvalter og balanserer elgbestanden med hensyn på høyt kjøttuttak og skadesituasjon. Tilskuddsmidlene for kommuner med ulvrevir forvaltes med langsiktighet som rettesnor.

Kommunale veier

Kommunen har ansvar for vedlikehold sommer og vinter (brøyting, strøing, feiing), drift og vedlikehold av gatelys langs kommunale veier og på kommunale plasser.

Kommunen overtar stadig mer vei på boligfeltene. For lite fokus på sommergevedlikehold har ført til at store deler av Texnes, Bergfeltet og Folkestad 1 er i dårlig forfatning. Det foreslås nye tiltak for veivedlikehold, med en ekstra satsing i 2020 og deretter etablering av årlig ramme i økonomiplanperioden, se mer under investeringer neste side.

Et viktig fokus vil være å gradvis skifte ut armaturer og pærer for overgang til LED-belysning langs kommunale veier og på kommunale plasser.

Byggesak

Det jobbes løpende med å se på ny teknologi for å forenkle arbeidsoppgaver og for å kunne gi et bedre tilbud til våre innbyggere. Våler kommune har nå lansert:

- “Min eiendom” – innbyggere og andre kan logge seg inn med brukernavn og passord og få tilgang til dokumenter som omhandler sin eiendom.
- “eTorg” – Bestilling av dokumenter/informasjon som man f. eks. kan bruke ved en byggesøknad. Dette er kommunens netthandel der flere betalingsløsninger kan benyttes, bl.a. Vipps.

Det jobbes også med en løsning for å få på plass eByggesak. Det betyr at byggesøknader kan leveres helelektronisk.

Investeringer Miljø og teknikk

Miljø og teknikk	2020	2021	2022	2023
Utstyr, transportmidler, maskiner	500 000	500 000	500 000	500 000
Rehabilitering veier, bruer	3 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Rehabilitering kommunale bygg	3 000 000	500 000	500 000	500 000
Nye ladestasjoner for elbiler	500 000	500 000		
Gymsal Svinndal skole	7 500 000			
Tenniskap langs kommunale veier	625 000			
Sum investeringer	15 125 000	2 500 000	2 000 000	2 000 000

Rådmannen foreslår å legge inn løpende investeringer til kjøp av utstyr, maskiner, rehabilitering av veier/bruer, rehabilitering av kommunale bygg. Dette for å få en jevnere og en mere forutsigbar økonomi på lang sikt. Dette gjør også kommunen i stand til å prioritere og gjennomføre nødvendige tiltak innenfor disse områdene.

Prosjekt Utstyr, transportmidler, maskiner (0,5 mill. for hvert av årene i økonomiplanperioden): Rådmannen foreslår å sette av midler til brøyteskjær, strøkasser for å kunne ta mindre brøyteoppdrag og strøing i Kirkebygdenområdet. Vil gi innsparing på drift i form av at man ikke trenger å kalle ut brøyte/strømanskaper ved mindre oppdrag. Bruker egne mannskaper. Kjøp av ny robotvaskemaskin til Vålerhallen er også foreslått lagt inn med ca. 0,38 mill. Den gamle maskinen er gått i stykker og vil kreve en stor kostnad å reparere. En ny robotvaskemaskin vil frigjøre ca. 4 timer per uke for renholderne.

Prosjekt Rehabilitering veier, bruer (3,0 mill. i 2020, 1,0 mill. i årene 2021-2023): Rådmannen foreslår at det settes av midler til Ny bru Sønsterudvien. Broen er trafikkfarlig, spesielt for barn, midler til asfaltering for oppgradering av kommunale veier.

Prosjekt Rehabilitering kommunale bygg (3,0 mill. i 2020, 0,5 mill. i årene 2021-2023): Rådmannen foreslår at det settes av midler til nødvendig rehabilitering av kommunale bygg. Det er et stort rehabiliteringsbehov blant annet på boligene i Kornveien samt i Sandåslia spesielt. Ved en oppgradering er det rom for å øke husleien til gjengs leie også for disse boligene, slik det er i dag kan ikke det gjøres mener vi da boligene ikke har gjengs standard.

Det ble i budsjett 2019 bevilget 0,188 mill. til å bytte tak på Svinndal skole. Det er mottatt tilbud fra 2 eksterne firmaer hvor kostnaden for å bytte tak ligger mellom 0,6 mill. til 0,8 mill. Det er absolutt nødvendig å bytte taket og det er foreslått midler til å dekke denne kostnaden.

Prosjekt Nye ladestasjoner for elbiler (1,0 mill.): Nye ladestasjoner med betalingsløsning.

Prosjekt Gymsal Svinndal skole (7,5 mill.): Dette prosjektet startet i 2019 og slutføres i 2020.

Tennskap langs kommunale veier (0,625 mill.): Prosjekt som startet i 2019 og slutføres i 2020. Monteres tennskap for å kunne måle faktisk strømforbruk på gatelys.

3.2 Selvkost

Vann, avløp, renovasjon, feiing

Etterslepet på sanering av dårlige avløpsrør og dårlige kummer er betydelig, jf. «Saneringsplan avløp 2018 – 2022». Dette vil føre til en viss økning i de kommunale gebyrene i årene som kommer. Det har dessuten vært fokus på å redusere mengde fremmedvann inn på avløpsnett. Dette gjelder både overvann på spillvannsnettet og spillvann på overvannsnettet. Kartleggingsarbeid er gjort og fortsetter, og det foreslås løpende tiltak for utbedring av avløpsnett i budsjettperioden.

Våler kommune har store utfordringer knyttet til nok vann, spesielt lovregulerte krav til slokkevann. Dette hindrer foreløpig utviklingen spesielt i Kirkebygden, men også delvis i Svinndal. Drift og vedlikehold av Svinndal renseanlegg, av kommunens kummer, avløpsnett og pumpestasjoner har vært tidkrevende, og vi samhandler med andre MORSA-kommuner på off. avløp og spredt avløp.

Investeringer selvkost

Selvkost	2020	2021	2022	2023
Rehabilitering avløpsnett	2 300 000	6 100 000	1 300 000	1 700 000
Ny vannledning Svinndal	3 000 000			
Andel nytt høydebasseng Skjønnerød	2 000 000			
Sum investeringer	7 300 000	6 100 000	1 300 000	1 700 000

I rådmannens forslag til budsjett er selvkost innenfor vann, avløp, renovasjon og feiing skilt ut av rammeområdet Miljø og teknikk. En årsak til dette er at utgiftene til disse områdene fullt ut dekkes av gebyr og skal holdes utenfor beregning av gjeldsgrad, resultatgrad etc.

Prosjekt Rehabilitering avløpsnett:

Det er store lekkasjer og innlekksproblemer ved nedbør. Investeringen her senker renskostnadene og øker sikkerheten i forhold til drikkevannet.

Prosjekt Ny vannledning Svinndal:

Ny vannledning vil sikre brannvann til ny gymsal. Prosjektet er et spleiselag mellom Våler vannverk og utbygger.

Prosjekt Andel nytt høydebasseng Skjønnerød:

I forbindelse med at Våler vannverk bygger nytt høydebasseng på Skjønnerød så er Våler kommune med på investeringen for å sikre nødvendig slokkevann til Svinndal skole samt eventuell framtidig utbygging/nybygging av andre kommunale eiendommer. Dette prosjektet henger sammen med «Prosjekt Ny vannledning Svinndal».

3.3 Oppvekst og kultur

Sektoren omfatter disse tjenestene: Stab og støtte, barnevern, kultur, skole- og barnehagefaglig rådgivning/oppfølging/utvikling, myndighet og internkontroll, kompetanseutvikling, voksenopplæring og pedagogisk-psykologisk tjeneste. Oppfølging av frivillige, kirken og andre tros- og livssynsamfunn ligger også på sektoren.

Barnevern

Barneverntjenesten opplever en stadig økning i antall meldinger om bekymring for barn. Det er også økte krav til kvalitet i undersøkelsessaker, jf. forsvarlighetskravet. Det er en utfordring å gjennomføre kvalitativt gode undersøkelser innen gitte tidsfrister. Vi ser også en tendens til at enkelte barn har omsorgsbehov som fosterhjem ikke mestrer å ivareta. Dette fører til økt bruk av institusjonsplasser, noe som er kostbart.

I løpet av 2019 har vi hatt en stor økning av melding om bekymring for barn. Dette fører til at over 50 % av saksbehandlingsskapasiteten brukes til undersøkelser av bekymrings-meldinger.

De største utgiftene i barnevernet er knyttet til tiltak som er vedtatt av Fylkesnemnda. Disse kostnadene er stabile. Vi ser at BUF-etat priser tjenestene sine høyere. Dette betyr at f.eks. utgifter til institusjon vil stige også i 2020. Per i dag koster en plass ca. kroner 70 000,- per måned i kommunal egenandel. Barnevernet har for tiden barn som må ha dette tiltak i form av institusjon kommende år, og om flere må ha denne type tiltak, vil dette raskt føre til økte kostnader.

Kommunen får stadig større ansvar for drift av barnevernet. Dette fører til et behov for både økte ressurser i form av antall stillinger og økt kompetansenivå. Det vil stilles stadig større krav til kvalitet på undersøkelser og mengden av tilgjengelige tiltak.

Rådmannens vurdering er at dersom vi skal kunne opprettholde kvalitet til en akseptabel kostnad, er det hensiktsmessig å samarbeide med andre kommuner om ulike sider av barneverntjenestens drift. Det er tatt initiativ til å undersøke muligheter på dette, og vil bli vurdert/fulgt opp videre i 2020.

Kultur

Innenfor kultursektoren vil det bli viktig å anskaffe og ta i bruk ytterligere digitale løsninger i folkebiblioteket – for intern organisering og dialog med brukerne. Videre er det ønskelig å øke tilgjengeligheten og bruk av bygdetunet for publikum – eksempelvis gjennom skolens bruk av Bygdetunet knyttet til den «kulturelle skolesekken», årlige kulturdager eller andre enkeltarrangement. Kommunen ønsker å øke tilbud av kulturtilbud/arrangementer for alle aldersgrupper, og se dette i lys av folkehelsearbeid og samordning med det frivillige arbeid både i regi av enkelt-mennesker og lag og foreninger i kommunen. I folkehelsesammenheng er det også viktig å stimulere til tiltak for mer fysisk aktivitet i befolkningen; gjennom å framskaffe/ tilrettelegge arealer og arena for fritidsaktiviteter. Dette kan også oppnås gjennom god merking; skilt etc. av kulturminner (i samarbeid med fylkeskommunen) samt tilrettelegge tilgjengelighet for publikum til disse arenaene.

Brukerbetalingen i kulturskolen foreslås ikke prisjustert for 2020. Høstsemester 2018 var det 62 elever i Kulturskolen og 64 i vårsemester 2019 fra Våler.

I tråd med kommunestyrets årlige budsjettvedtak fra 2012 til (så langt) 2018 er det forutsatt videreføring av kommunalt tjenestekjøp ved Middagsåsen skisenter. Det ble i 2019 bevilget kr. 84 000,- i heiskort til Middagsåsen Sportssenter AS.

Rådmannen har i budsjettforslaget lagt til grunn at det vil være mulig å videreføre forståelse med VS IL om tilsynsordning for Vålerhallen med kompensasjon på samme nivå som i 2019. Det innebærer en direkte kompensasjon til idrettslaget på kr. 130 000,- per år og redusert fast leie for trening i regi av VS IL til kr. 100,- per time.

Frivilligsentralen anmoder i søknad av 31.10.2019 om kommunalt tilskudd på kr. 873 000,- for 2020. Tilsvarende omsøkt tilskudd for 2019 var kr 865 000,-. I vedtatt budsjett for 2019 ble det avsatt kr. 818 000,-. Rådmannen ser ikke at det er rom i budsjettet for en slik økning, og foreslår en økning på kr. 30 000,-, slik at beløpet for 2020 blir 848.000, hvorav 55.000 er til drift.

Det vil planlegges flere nye tiltak som inkluderer frivillige i 2020; blant annet avklares muligheten for et seminar som samler lag og foreninger i Våler (april), og en utprøving av nytt konsept som knytter frivillige og innbyggere sammen via digitalt brukervennlig kommunikasjon.

Overføringen til andre tros- og livssyns-samfunn beløp seg i 2019 til kr 400 902,-. Rådmannen foreslår kr. 410 000,- i 2020. Støtten beregnes basert på tilskuddet til Kirkelig fellesråd delt på antall medlemmer. En økning av bevilgningen til Kirkelig fellesråd, eller en nedgang i antall medlemmer, vil automatisk medføre også et økt tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn.

Våler kirkelige fellesråd viser i sitt budsjettforslag av 30.08.2019 til at det er behov for et estimert direkte tilskudd til fellesrådet på kr. 2 898 000,- for 2020. Rådmannen har i sitt budsjettforslag ikke sett å kunne imøtekomme dette ønsket fullt ut, og har foreslått en økning på 5,5 %, slik at tilskuddet for 2020 blir kr. 2 860 000,-.

Barnehage

Våler kommune betaler tilskudd til omliggende kommuner som har barn hjemmehørende i Våler i sine private barnehager. Antallet varierer fra år til år, og er vanskelig å budsjettere.

Innenfor barnehagesektoren er det økt fokus på tilrettelegging og organisering for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagene. Dette medfører økt behov for mer tverrfaglig samarbeid og fokus på gode samarbeidsrutiner. I forbindelse med bosetting av flyktninger og økt arbeidsinnvandring er det behov for økt kompetanse om flerkulturelt arbeid. Dette (sammen med andre faktorer) gjør at vi må ha økt fokus og satsing på kompetanseheving for barnehagepersonalet. Det er behov for tilrettelegging og stimulering til etter- og videreutdanning.

Tilskuddet til de private barnehagene utgjør en betydelig netto utgift; for 2020 vil dette utgjøre ca. 21,0 mill. Her ligger tilskudd til økning i pedagognormen (innført fra august 2017).

Foreldrebetaling i barnehager oppjusteres i 2020:

- Makspris fra 1. januar 2020 er kroner 3 135,- per måned

Maksprisen gjelder alle typer barnehager om de er offentlige eller private

Enkelte tiltak vil bli iverksatt sammen med alle barnehagene i kommunen uansett eierstruktur. Aktuelle tiltak:

- Utarbeide «Handlingsplan mot mobbing» i barnehagene
- Fortsette arbeidet med å øke digitale ferdigheter
- Stimulere/legge til rette for kompetanseutvikling for de ansatte i barnehagene. Fokus på språkutvikling, språklæring, og veiledning.
- Flere lærlinger i de kommunale barnehagene.
- Økt fokus på nærværarbeidet.
- Økt fokus på «Samarbeid hjem-barnehage».

Grunnskole

Våler kommune har ambisjoner om å kunne gi hver enkelt elev den beste undervisningen og den beste utviklingen. For å nå målet er det viktig at tiltak som iverksettes også tar opp i seg og anerkjenner elevenes ulike forutsetninger. Et likeverdig tilbud vil derfor innebære muligheter for differensiering i både nivå og metode. Det innebærer også en satsing på styrking av lærernes kompetanse på tvers av skolene, både i form av poenggivende videreutdanning, etterutdanning på den enkelte arbeidsplass, og felles faglige og sosiale satsninger. Alle tiltak som initieres fra sektoren omfatter derfor alle skolene. På den måten sikres et likeverdig tilbud. I 2020 vil dette innebære:

- Fagfornyelse – nye læreplaner implementeres høsten 2020.
- IKT – felles kursing for alle lærere (og barnehagelærere) i 2018 og 2019. Videreføres i enkeltprosjekt i 2020, blant annet «Leseopplæring i en digital hverdag» (DEKOMP) i samarbeid med og ledet av Høgskolen i Østfold skoleåret 2019-2020. Planlagt videreført skoleåret 2020-2021
- PALS – Felles satsing på skolemiljø. Oppstart august 2019 og skolering, trening og oppfølging av ansatte gjennom skoleåret 2019-2020. Prosjektledelse i administrasjonen, og PALS-team på hver enkelt skole, veiledet av Norsk utviklingscenter for barn og unge. (NUBU)

Tilstandsrapport for Vålerskolen 2018/2019 synliggjør at Våler ligger under landsgjennomsnittet, og også under Østfold fylke, når det gjelder nasjonale prøver. Det er ikke konsistent med funn i elevundersøkelsen på 10. trinn som viser at elevene skårer høyere enn landsgjennomsnittet i forhold til «Læringskultur». I resultatene som ble kunngjort i november 2019 ligger Vålerskolen som nr. 2 i Østfold. For å oppnå best mulig varige resultater må det i 2020 fortsatt jobbes med flere tiltak, blant annet med å gi bedre tilpasset opplæring slik at flere opplever mestring i skolehverdagen. Her forventes det at IKT-satsingen vil gjøre positivt utslag. Det er en massiv IKT-satsning i Vålerskolen. Det er bevilget midler som har gjort oss i stand til å skaffe enheter til alle elever i grunnskolen. Det er imidlertid ikke satt av midler til å ha en jevn utskiftning på PC-er til ansatte og av interaktive tavler og skjermer i klasserommene, dette vil vi vurdere nærmere. Antall faglærte lærere steg fra 83,7 % i skoleåret 2017/2018 til 91,0 % i skoleåret 2018/2019.

Varslede endringer innenfor SFO i Statsbudsjettet legger opp til at en SFO-plass for første- og andreklassinger ikke skal koste mer enn 6,0 % av husstandens inntekt. Videre skal SFO være gratis for elever på mellomtrinnet. Staten gir kommunen ca. 2,0 mill. i rammeøkning per år til å finansiere ordningen. Kommunen har i dag ikke administrative systemer til å administrere ordningen

Egenandeler og gebyr for SFO 2020:

- dager/ uke – kroner 2 410,- per måned (2 343,- i 2019)
- 3 dager/ uke – kroner 1 520,- (ny)

Kost:

- dager/ uke – kroner 400,- (ingen endring)
- 3 dager/ uke - kroner 240,- (ny)

3.4 Helse og velferd

Fagområdet har ansvaret for utvikling og tjenester innenfor:

Tildelingskontor, legetjeneste, fysioterapitjeneste, folkehelse, miljørettet helsevern, legevakt, kommunale akutte døgnplasser KAD, pleie og omsorg, bofellesskap, helse, NAV

Våler kommune arbeider for at alle skal være tilstede i eget liv, selvhjulpne, med trygghet i egen bolig, i et omsorgsfullt nærmiljø så lenge som mulig. For å sikre en bærekraftig omsorgstjeneste med god kvalitet i framtiden er det nødvendig med faglig omstilling i omsorgstjenestene som krever endret og høyere kompetanse, nyt arbeidsmetoder og nye faglige tilnærminger. Den faglige omstillingen er først og fremst knyttet til sterkere vektlegging av rehabilitering, tidlig innsats, aktivisering, nettverksarbeid, miljøbehandling, veiledning av pårørende og frivillige, og til innføring av velferdsteknologi.

Alle virksomheter har utarbeidet mål for sine virksomheter. For seksjon Helse – og velferd har vi utarbeidet følgende hovedmål knyttet til kommuneplan, Helse og omsorgsplan 2013-2023 og Strategisk folkehelseplan 2014-2026;

«I 2023 Leverer seksjon Helse og velferd målrettede, individuelt tilpassede tjenester i samarbeid med aktive og engasjerte innbyggere, som i størst mulig grad ivaretar eget liv og egen helse.»

Barn og unge:

Tverrfaglig samarbeid er avgjørende for å kunne gi befolkningen helhetlige tjenester. Dette gjelder ikke minst i arbeidet med barn og familier. En god og trygg oppvekst danner grunnlaget for folks helse gjennom hele livet. Helsetjenester, skoler, barnehager og barnevern må utvikle en kultur for tverrfaglig samarbeid. Utredning av familiens hus pågår, og vil fremmes for politisk behandling i 2020.

Eldreomsorgen:

Et annet viktig satsningsområde i 2020 blir «Leve hele livet», regjeringen sin nye kvalitetsreformen for eldre. Målet er at alle eldre skal få bedre hjelp og støtte til å mestre livet. Leve hele livet handler om de grunnleggende tingene som oftest svikter i tilbudet til eldre: mat, aktivitet og fellesskap, helsehjelp og sammenheng i tjenestene. Reformen Leve hele livet består av 25 konkrete og utprøvde løsninger på områder hvor vi vet at det for ofte svikter i tilbudet til eldre i dag.

- **Mat:** Målet er å redusere underernæring og skape gode mat- og måltidsopplevelser for den enkelte: Det gode måltidet, måltidstider, valgfrihet og variasjon, systematisk ernæringsarbeid og kjøkken og kompetanse lokalt.
- **Aktivitet og fellesskap:** Målet er å skape økt aktivitet, gode opplevelser og fellesskap: Gode øyeblikk, tro og liv, generasjonsmøter, samfunnskontakt og sambruk og samlokalisering.

- Helsehjelp: Målet er å øke mestring og livskvalitet, forebygge funksjonsfall og gi rett hjelp til rett tid: Hverdagsmestring, proaktive tjenester, målrettet bruk av fysisk trening, miljøbehandling og systematisk kartlegging og oppfølging.
- Sammenheng i tjenestene: Målet er å gi økt kontinuitet, trygghet og forutsigbarhet i pasientforløpet til eldre og deres pårørende: Den enkeltes behov, avlastning og støtte til pårørende, færre å forholde seg til og økt kontinuitet, mykere overganger mellom eget hjem og sykehjem og planlagte overganger mellom kommuner og sykehus.

Pleie og omsorg er godt i gang på mange av områdene, og flere av tiltakene er allerede innført, men dette arbeidet vil nå settes i system i sammenheng med arbeidet som skal utføres etter Agenda Kaupang rapporten (jf. vedtak i kommunestyret desember 2018). Det er også viktig med et tett samarbeid med frivilligheten, pensjonistforbundet, brukere og pårørende.

Sosialt arbeid

Et fungerende arbeidsmarked er en vesentlig forutsetning om man vil redusere sosiale forskjeller. Arbeid er også nøkkelen til god integrering. Det er en stor og kontinuerlig oppgave å inkludere mennesker som av ulike årsaker ikke er 100 % produktive etter den norske malen.

Det er et stort behov for at arbeidsgivere kan ta imot unge personer mellom 18 og 30 år som mottar sosialhjelp, til arbeidstrening i forbindelse med aktivitetsplikt. For å lykkes med integrering av flyktninger er det også behov for praksisplasser for de som har gjennomført norskopplæring, men som trenger språkpraksis for å komme videre. NAV jobber ut ifra mottoet; «Arbeid først». Regjeringen legger opp til en integreringsdugnad som omfatter flyktingene, funksjonshemmede, folk med hull i CV-en, ungdom som har droppet ut av skolen og folk over 55 år som trenger hjelp for å komme ut i arbeidslivet.

Det er i skrivende stund 22 barn i familier som mottar sosialstønning. I familier med enslige forsørgere har sosialtjenesten alltid holdt den ekstra barnetrygden utenfor, men barnetrygden som alle får har de regnet med som inntekt. Det er ikke ferdig utredet hva det vil koste kommunen å holde barnetrygden utenom sosialtjenesteutbetalingene. Rådmann vil ta beregningen som en del av videre økonomiprosess i 2020.

Barnefattigdom

I bekjempelsen av barnefattigdom er det viktig å fokusere på å få foreldre ut i betalt arbeid. Disse familiene har ofte behov for samordnet bistand fra både NAV og andre hjelpeinstanser. Dette krever etablering av gode samarbeidsmodeller mot skole, barnevern, helse- og omsorgssektoren internt i kommunen samt leger, tiltaksarrangører og arbeidsgivere eksternt. I tråd med kommunens nye samfunnsdel i kommuneplan, vil det i 2020 utarbeides en handlingsplan for bekjempelse av barnefattigdom.

Helsesykepleier

I helsestasjons- og skolehelsetjenesten er det pr 2019 ansatt tre sykepleiere i helsesykepleierstillinger. De må alle ta ett års videreutdanning for å kunne jobbe selvstendig. I årene som kommer vil vi få flere utdanningspermisjoner og må forsøke å sikre stabilitet ute i tjenestene.

Det jobbes også med å etablere et tverrfaglig oppfølgingsteam for barn og unge der en helsesykepleier vil være naturlig med i teamet. Det er behov for en stilling for å sette i gang individuelle tiltak innen psykisk helsearbeid for barn i kommunen, det etterlyses hjelp fra både skolehelsetjenesten og et tverrfaglig team for barn og familier med store utfordringer. Vi ser en utvikling av stadig mer sammensatte og store vansker langt ned i barnealder.

Ergoterapeut

Ergoterapeuten i Våler kommune arbeider i 100 % stilling, med mennesker i alle aldre. Det er et stort trykk på tjenesten, og spesielt i arbeidet knyttet til oppfølging av funksjonshemmede barn. Våler har mange barn med funksjonshemninger i ulik grad, og med ulike utfordringer. Arbeid med barn krever tett og god oppfølging og at ergoterapeuten er i forkant av barnas utvikling og behov. Arbeidet er tidkrevende og ergoterapeuten jobber i tillegg med voksne personer, rehabilitering, tilrettelegging av bolig, hjelpemidler og hverdagsrehabilitering. Ergoterapeutens ansvarsområde er meget bredt, og tjenesten som tilbys innbyggerne bør vurderes nærmere i forhold til behov og ytelse.

Pleie og omsorgstjenesten har som mål å sette i gang hverdagsmestring for eldre med fysioterapeut og ergoterapeut i teamet. Målet er å tilpasse bolig, og å trene opp funksjonsfall for fortsatt å kunne bo hjemme. Ergoterapeut har en sentral rolle i habilitering og rehabilitering av både barn og voksne og det er behov for å styrke denne tjenesten. Kommunen har bare en ergoterapeutstilling og det er behov for å ansette en til.

Koordinator funksjonshemmede

Som følge av den økte befolkningsveksten i Våler kommune, øker også behovet for tjenester fra denne enheten. Stadig flere barn og unge har behov for avlastning, støttekontakt, koordinator og annen oppfølging. Det vil bli behov for flere boliger med personalbase de nærmeste årene. Antall er vanskelig å anslå da man ser at flere ønsker tjenester organisert som BPA i egen/eksisterende bolig.

Den økte tilveksten gjør at det blir behov for flere koordinatortjenester. Dette er tjenester hvor det er viktig med «rett» kompetanse.

Digitalisering - Digisos

Prosjekt Digitale innbyggertjenester, sosiale tjenester (digisos): Samfunnsutviklingen og økt digitalisering har åpnet for at man kan henvende seg til NAV på flere måter enn man kunne tidligere. Digitale løsninger, som gir informasjon om rettigheter og plikter og åpner for å søke om tjenester digitalt, kan bidra til å bedre tilgjengeligheten til de sosiale tjenestene.

Digisos er digital programvare for sosialhjelpssøknader. Digisos vil gi tjenestemottakerne muligheter til å sende inn søknader digitalt. Samtidig vil det gjøre det lettere for tjenestemottaker å nå oss. Det vil medføre at sakene blir bedre opplyst med en gang fordi tjenestemottaker får beskjed om hva som må legges ved av dokumentasjon. I tillegg får de samtidig beskjed om at søknaden ikke behandles før all dokumentasjon er sendt inn. Dette vil gjøre saksbehandlingen noe enklere da man skal slippe å etterspørre dokumentasjon. Journalføring og arkivering skjer digitalt.

Velferdsteknologi/trygghetsteknologi/smartteknologi

Velferdsteknologi gir enkelt mennesket mulighet til bedre mestre eget liv og helse. Til å styrke det offentlige oppgaveløsning gjennom innovasjon og anvendelse av ny teknologi, og til bedre å kunne møte de framtidige utfordringer. Det er nødvendig å ta i bruk velferdsteknologiske løsninger, da det ikke er bærekraftig for helsevesenet å løse morgendagens oppgaver på samme måte som vi gjør i dag. Tilgangen på kvalifisert personell er også en stor utfordring. For pasienten/innbyggeren vil også velferdsteknologi kunne bidra til økt egenmestring, samtidig som det gir trygghet i hverdagen.

Våler kommune har startet arbeidet med oppkobling av elektroniske dørlåser (e-lås) til alle brukere av trygghetsalarmer og pasienter i hjemmetjenesten. Kommunen benytter seg av en e-lås fra Phonerio som er knyttet opp mot Tietos Lifecare Mobil Pleie. Lokaliseringsteknologi er en del av velferdsteknologien, som kan gi pasienter og medarbeidere en tryggere hverdag. Det vil på sikt kunne gi pasienter mulighet å bo lenger hjemme. Innkjøp av elektroniske medisindispensere er iverksatt høst 2019 og vil tas i bruk til hjemmeboende pasienter som kan nyttiggjøre seg teknologien. Bruk av sensorer på sykehjem som reduserer natt-tilsyn, som igjen forstyrrer pasienter i søvnen må også anskaffes og tas i bruk. Det vil gjøre det mulig å redusere nattvaktstilling på sykehjemmet i tråd med Agenda Kaupang. Det jobbes med å få nytt pasientvarslingsanlegg 100 % i drift.

Velferdsteknologi som helhet vil kunne føre til en bedre benyttelse av bemanningen. Det etableres et større samarbeidsprosjekt mellom seksjon for helse og velferd og stab IT, innovasjon og utvikling for å avdekke behov og finne frem til gode løsninger. Det er investeringskostnader knyttet opp til dette på ca. 1,0 mill. Det vil i tillegg være kostnader i forhold til opplæring av personell. Men ser vi langtidseffekt frem mot 2023 vil det være økonomisk gevinst.

Fontenehuset Rygge

Fontenehuset er etablert i Rygge, og ble åpnet i 2016. Fontenehusene er et arbeidsrettet rehabiliteringstilbud for mennesker med psykiske helseutfordringer og drives etter en internasjonal klubbhusmodell med 37 felles retningslinjer. Flere levekårsundersøkelser dokumenterer at Østlandet, inkludert kommunene i Mosseregionen har et stort antall mennesker med psykiske helseutfordringer. Flere av disse har tilleggsproblemer som manglende utdanning, arbeid, manglende nettverk og manglende rehabiliteringstilbud. Dette viser et stort behov for et Fontenehus som supplement til annen offentlig og statlig virksomhet.

Fontenehuset har søkt om kr 200.000,- i medfinansiering av drift til Fontenehuset, Rygge. De fikk kr 100.000,- i støtte fra Våler kommune i 2018 og i 2019.

Økt brukermedvirkning for å utvikle gode psykisk helse og rustjenester

Det er viktig å vite hvordan brukerne opplever hjelpen de får. Staten anbefaler bruk av erfaringskonsulenter som ansettes i stillinger i tjenesten. De ser utfordringene med andre øyne enn fagpersoner og er et viktig supplement til tjenesten. Gjennom opptrappingsplanen for rus har Våler fått tilskudd til en halv stilling. Kommunen må delfinansiere stillingen og overta den helt etter 4 år.

Forventede statlige tilskudd til 50 % stilling:

- 1. år kr 330 000,-
- 2. år kr 275 000,-
- 3. år kr 220 000,-
- 4. år kr 165 000,-

Det planlegges etablert en systematikk for brukermedvirkning, på system og individnivå for å fange opp om vi tilbyr tjenester som hjelper for brukerne. «FIT» benyttes av stadig flere kommuner innenfor psykisk helse og rustjeneste. Planleggingen vil være i gang fra høsten 2019 med mål om å implementere systemet i løpet av 1. halvår 2020.

Det planlegges gjennomført en brukerundersøkelse i psykisk helse og rustjeneste for å få innspill fra brukerne på det de opplever som mest nyttig for dem. Målet er å gi hjelp som hjelper.

Egnede lokaler til opptrening og samlokalisering av støttetjenester

Det mangler lokaler for opptrening av pasienter i rehabilitering, treningsrom for grupper og treningsmulighet i oppvarmet basseng. I dag benyttes Salene på Herredshuset til gruppetrening 2 dager i uka. Dette kommer ofte i konflikt med behov for møte eller kursrom for andre i kommunen. Sykehjemmet mangler opptreningslokaler som kan benyttes av ergoterapeut og fysioterapeut, og barn og voksne med funksjonsnedsettelse har ikke tilbud om trening i oppvarmet basseng. Bassenget er et godt og viktig folkehelse tilbud for alle, og ekstra viktig for de som trenger varmt vann for å trene.

Kompetanse

Gjennom Kompetanseløftet 2020 legger Helsedirektoratet føringer for at kommunene skal sikre god rekruttering og stabil bemanning av helse- og sosialfaglig personell. Vi skal øke kompetansen til medarbeiderne med mål om styrket forskning, innovasjon og kunnskapsbasert praksis, og legge til rette for tjenesteutvikling, teamarbeid og innovasjon. Kommunen skal også bidra til bedre lederskap gjennom målrettet satsing på økt kompetanse for ledere.

I virksomhetene NAV og Helse finner vi en stabil bemanning med høy kompetanse, og i virksomhet Helse har flere videreutdanning. Det er naturlig at høyere kompetanse er samlet i virksomhet Helse og NAV, da de gir tjenester som krever spiss-kompetanse. Det arbeides likevel med å utvikle kompetanse i alle virksomheter og alle ledere har fokus på denne utfordringen. Det er søkt tilskudd fra Fylkesmannen fra ordningen Kompetanseløftet gjennom mange år, for å kunne finansiere fagutdanning, grunnutdanning på høgsolenivå og videreutdanning. Det er behov for å benytte midler til interne kurs og forelesninger. Særlig i virksomhet for Bofellesskap har brukergruppen i stor grad store og sammensatte utfordringer, som tilsier at personalet må ha god faglig kompetanse, innenfor fagområdene psykisk helse/rus og/eller psykisk utviklingshemmede. For å nå målet om at alle medarbeidere skal ha minimum fagutdanning, ansettes det minimum fagarbeidere i stillinger etter nåværende assistenter ved utlysning av ledige stillinger. Seksjonens ledergruppe har i 2019 gjennomført et lederutviklingsprogram som gikk over to år, hvor vi fikk innvilget OU midler.

Folkehelse

Mange av utfordringene kommunen er satt til å løse, er svært kompliserte og de henger sammen med hverandre, kalt samfunnsfloker. Problemstillinger som er relatert til folkehelsearbeid og utjevning av sosiale forskjeller er eksempler på samfunnsfloker. Folkehelsearbeid handler om å skape gode miljøer og aktiviteter som fremmer befolkningenes helse, trivsel og livskvalitet. Det handler om å ha et hjem du trives i, muligheten til å få en utdanning, ha en jobb å gå til. Det handler om å føle at du hører til et sted, har et sosialt nettverk og at du mestrer livets opp- og nedturer. Oppvekstvilkår, utdanning, inntekt, bolig, arbeid, arbeidsmiljø og sosial støtte har derfor betydning for befolkningens helse generelt og for ulikhet i helse. Gode velferdstjenester, sammen med kvalitet på barnehage og skoler, er med på å utjevne sosiale forskjeller. Våler kommune har en aktiv Folkehelseplan, men ingen egen stilling som folkehelsekoordinator., oppgavene ivaretas i dag av flere funksjoner. Hvordan vi kan løse dette er en del av den helhetlige gjennomgangen av organisasjonen som kommunen må gjøre i 2020.

Boliger

Bolig for velferd er en nasjonal strategi for boligsosialt arbeid 2014-2020 med mål om at alle skal bo trygt og godt. Strategien skal samle og målrette den offentlige innsatsen overfor vanskeligstilte på boligmarkedet

NAV skal hjelpe til med å finne et midlertidig botilbud hvis noen helt akutt ikke har et sted å sove og oppholde seg det neste døgn Jf. sosialtjenesteloven § 27. I forhold til andre som av ulike grunner ikke evner å skaffe egen bolig skal NAV/ sosialtjenesten bistå denne gruppen jf. sosialtjenesteloven § 15. Kommunale boliger skal i stor grad være boliger av midlertidig karakter hvor fokus skal være at leietagere skal søke å etablere seg i egen, ikke kommunal bolig. De som har behov for det vil få bistand til dette. Det må likevel nevnes at Våler kommune mangler boliger tilrettelagt for de mest vanskeligstilte, særlig personer med rusproblematikk, samt eneboliger for familier f.eks. i rekkehus og 4. mannsboliger. I henhold til boligsosial plan så er det behov for å kjøpe eller bygge en til to boenheter til denne gruppen.

Etterspørselen etter startlån øker for hvert år. Det er likevel få som får innvilget dette. Sårbare og vanskeligstilte familier blir prioritert dersom de fyller vilkårene fra husbanken og de lokale retningslinjene. De fleste avslagene er i forhold til manglende tilknytning til Våler og i tilfeller der økonomien ikke strekker til.

4 Bakgrunn og føringer

4.2 Rammer og prosess

Handlingsprogrammet 2020 - 2023 er kommuneplanens kortsiktige del. Det skal beskrive en forventet utvikling innen realistiske rammer. Handlingsprogrammet består av økonomiplanen for 2020-2023, samt årsbudsjettet for 2020 (det første året i økonomiplanen).

Handlingsprogrammet er hjemlet i Plan- og bygningsloven, mens lovhjemmelen for økonomiplanen og årsbudsjettet er Kommune-loven. Rådmannen har, med hjemmel i kommuneloven, et selvstendig ansvar for å legge frem et realistisk budsjett i balanse.

På bakgrunn av regjeringens forslag til - og Stortingets behandling av – Kommune-proposisjonen, sendte rådmannen slutten av juli 2019 et budsjetttrundskriv til seksjonene, virksomhetene og stabelementene med retningslinjer for budsjettarbeidet. Disse leverte sine innspill medio september.

Rådmannens forslag er så utviklet gjennom blant annet:

- Utarbeidelse av konsekvensjustert budsjett
- Separate møter og gjennomganger av budsjettinnspill
- Drøfting i rådmannens ledergruppe.

Proessen videre:

1. Budsjettforslaget presenteres for kommunestyret den 7. november 2019.
2. Formannskapetets innstillende møte er 28. november 2019.
3. Innstillingen legges så ut til offentlig ettersyn i 14 dager.
4. Kommunestyret gjør endelig vedtak i sitt møte 12. desember 2019.

4.2 Planforutsetninger

Statsbudsjettet og det økonomiske opplegget for kommunesektoren

Det kommunale tjenestetilbudet finansieres hovedsakelig av skatt og rammetilskudd. Det er Stortinget som fastsetter nivået på disse overføringene. Kommunale avgifter, gebyrer, eiendomsskatt og brukerbetalingen på kommunale tjenester fastsettes av kommunestyret innenfor gjeldende lover og forskrifter. Kommunene har muligheter til å øke sin handlefrihet gjennom økte inntekter eller reduserte kostnader.

Kommunesektorens inntekter i 2020

I kommuneproposisjonen for 2020 la regjeringen opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på mellom 0,2 og 1,5 mrd. i 2020. Regjeringen legger nå opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på knapt 3,2 mrd., tilsvarende 0,6 %. Inntektsveksten er regnet fra inntektsnivået i 2019 slik det ble anslått etter stortingsbehandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2019. Ved beregningen av realvekst i kommunesektorens inntekter er det lagt til grunn en pris- og kostnadsvekst i kommunal tjenesteyting på 3,1 % fra 2019 til 2020.

Regjeringen legger nå opp til en realvekst i frie inntekter i 2020 på om lag 1,3 mrd. Det tilsvarer en realvekst på 0,3 %. Inntektsveksten er regnet fra inntektsnivået i 2019 slik det ble anslått etter stortingsbehandlingen av revidert nasjonalbudsjett 2019. Det innebærer at oppjusteringen av anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2019 med 4,9 mrd. ikke påvirker nivået på sektorens inntekter i 2020, slik praksisen har vært.

Frie inntekter

Regjeringen foreslår at veksten i frie inntekter på 1,3 mrd. kroner i sin helhet tildeles kommunene.

Av veksten i frie inntekter til kommunene skal følgende dekkes:

- 400,0 mill. med satsing på tidlig innsats i skolen
- 150,0 mill. med satsing på rusfeltet

Veksten i frie inntekter i 2020 må ses i sammenheng med kommunesektorens anslåtte merutgifter som følge av befolkningsutviklingen. Anslåtte merutgifter for kommunesektoren i 2020 som følge av den demografiske utviklingen er på 1,3 mrd. Av dette er det anslått at om lag 0,9 mrd. må dekkes innenfor veksten i frie inntekter. De anslåtte merutgiftene er et uttrykk for hva det vil koste å opprettholde tjenestetilbudet i blant annet skole, barnehage og omsorgstjenesten med uendret standard og produktivitet i tjenestene.

I kommuneproposisjonen for 2020 ble det anslått en nedgang i kommunesektorens samlede pensjonskostnader på 450,0 mill., utover det som dekkes av den samlede deflatoren. Anslaget er beheftet med usikkerhet.

Etter dette anslås kommunesektorens handlingsrom å øke med 300,0 mill. i 2020. Da er det tatt hensyn til merutgifter som følge av den demografiske utviklingen på 0,9 mrd., forventet reduksjon i pensjonskostnadene på 450,0 mill. og satsinger finansiert innenfor veksten i frie inntekter på 550,0 mill.

Regjeringen peker på at det er et potensial for effektivisering i sektoren. Regjeringen ønsker å synliggjøre dette. Dersom kommunesektoren setter et effektiviseringskrav til egen virksomhet på 0,5 pst. tilsvarer det 1,3 mrd. Dette er penger som kan brukes til bedre skoler, mer omsorg eller andre prioriterte tjenester.

Øremerkede tilskudd øker med netto 1,4 mrd. Dette må ses i sammenheng med en økning i kollektivsatsingen og investeringstilskudd til heldøgns omsorgsplasser. I motsatt retning trekker nedgang i inntekter fra oppdrettstillatelser i havbruksnæringen.

Fra 2019 til 2020 er det på landsbasis en nominell vekst i kommunenes frie inntekter på 2,2 % (fra anslag på regnskap). Kommunene i Viken anslås samlet sett å få en nominell vekst i de frie inntektene på 2,6 %.

Med en kommunal deflator for 2020 beregnet til 3,1 % har flere kommuner en realnedgang. Dette skyldes at det regnes fra anslag på regnskap, og at det økte skatteanslaget slår inn og forstyrrer bildet. I beregningene av kommunenes endrete handlingsrom, må det hensyntas at prognosene for skatteinntangen nå er oppjustert med 4,9 mrd.

Pris- og lønnvekst (kommunal deflator)

Pris og lønnsvekst for kommunesektoren for 2020 er anslått til 3,1 %. Lønnsveksten er anslått til 3,6 %.

Deflator har to funksjoner:

- Historisk beregning av faktisk realvekst (regnskapsdeflator)
- Kompensasjon for anslått pris- og lønnsvekst i statsbudsjettet (budsjettdeflator)

Deflatoren for kommunesektoren utarbeides i Finansdepartementet (FIN) i forbindelse med statsbudsjettet. Deflator består av en delindeks for lønnsvekst og en delindeks for kjøp av varer og tjenester. Lønnsvekst teller knapt 2/3 av deflatoren. Andelen har vært stabil over tid.

Følgende kostnadselementer er ikke dekket av deflatoren:

- Rentekostnader
- Pensjonskostnader er dekket i budsjettdeflator den grad de øker i takt med lønnsveksten. Dersom pensjonskostnadene øker mer (eller mindre) enn lønnsveksten, fanges ikke dette opp av budsjettdeflator.
- Demografikostnader

Disse kostnadselementene må dekkes av veksten i frie inntekter.

Skatteøren 2020

Den kommunale skattøren angir hvilken andel av skatt på alminnelig inntekt for personlige skattytere tilfaller kommunesektoren.

I kommuneproposisjonen for 2020 ble det varslet at den kommunale skattøren skal fastsettes ut fra en målsetting om at skatteinntektene for kommunene skal utgjøre 40 % av de samlede inntektene. Det foreslås at den kommunale skattøren for 2020 reduseres med -0,45 prosentpoeng til 11,10 %. Den fylkeskommunale skattøren foreslås også redusert med -0,15 prosentpoeng til 2,45 %. Skatteinntektene anslås etter dette å utgjøre 40 % av kommunenes samlede inntekter i 2019.

Kommunesektorens inntekter fra skatt på inntekt og formue anslås å utgjøre om lag 207,2 mrd. i 2020, en nominell vekst på 2 pst. fra 2019. Økningen er moderat på grunn av de betydelige merskatteinntektene i 2019. 8

Anslaget på kommunesektorens skatteinntekter i 2020 bygger blant annet på en sysselsettingsvekst på 1 pst. og en årslønnsvekst på 3,6 pst. fra 2019 til 2020.

Skjønnsmidler for Oslo og Viken

Skjønnsrammen for Oslo og Viken for 2020 er på 132,0 mill., og er redusert med 5,0 mill. sammenlignet med rammen i 2019. Dette til tross for at fylket får to nye kommuner i Viken fra Oppland fylke, nemlig Jevnaker og Lunner. Departementet har redusert basisrammen skjønnsmessig til alle embeter.

Den tildelte fylkesrammen ønsker fylket å disponere på følgende måte:

- 105,0 mill. i ordinært skjønn.
- 27,0 mill. til tilbakeholdte midler.

Ved fordeling av ordinært skjønn har fylket lagt vekt på innspillene som har kommet fra kommuner om lokale utgiftskrevende forhold og behov av betydning, jmfør brev av 05.06.2019. Andre forhold fylket har sett og vurdert er informasjon fra KOSTRA-data, annen tilgjengelig statistikk og egen kjennskap til kommunene. For å sikre en viss grad av forutsigbarhet for den enkelte kommune har fylket prøvd å unngå for store endringer i skjønnsfordelingen sammenlignet med året før.

Tilbakeholdte midler skal i henhold til departementets retningslinjer utgjøre minst 5,0 % av skjønnsrammen til embetet til fordeling gjennom året. Ved at fylket holder tilbake 27,0 mill. utgjør dette om lag 20,0 % og er tenkt benyttet til:

- 14,5 mill. til fornyings- og innovasjonsprosjekter, hvorav Oslo kommune er forbeholdt 4,5 mill. av disse.
- 12,5 mill. for å kompensere for uforutsette utgifter som kan inntreffe i løpet av året.

Som tidligere vil det bli sendt ut et eget brev til alle kommunene om når og hvordan midlene kan søkes. Dette gjelder både prosjektskjønn og uforutsette utgifter.

De spesielle føringer som fylket har fått for 2020 hva gjelder uforutsette utgifter er at utilsiktede virkninger av kommunesammenslåinger og kompensasjon for bemanningsnorm for små barnehager skal prioriteres. Departementet har åpnet opp for at fylkesmannen etter søknad fra kommunen kan tildele skjønnsmidler til private eller ideelle små barnehager, uten tilknytning til et større konsern, dersom disse får økonomiske problemer som følge av bemanningsnorm i barnehager i 2020.

Ressurskrevende tjenester

Innslagspunktet foreslås økt til 1 361 000,-. Dette er en økning ut over det som følger av anslått lønnsvekst for 2020 på kroner 50 000,-.

Dette er en innstramming tilsvarende 350,0 mill. og vil påvirke kommunens budsjetter allerede for 2020. Innstrammingen må ses i sammenheng med den sterke veksten i ordningen de siste årene.

Kompensasjonsgraden beholdes uendret på 80,0 %.

Aktuelle saker av betydning for kommunene

Ny gjennomføringsløsning for prøver og eksamener

En ny, universelt utformet gjennomføringsløsning for prøver og eksamener avlastar kommunesektoren og er anslått besparelser i 2020 på 2,6 mill. for sektoren samlet. Som følge av dette reduseres rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner med 1,3 mill. hver.

Overføring av skatteoppkreving fra kommunene til Skatteetaten

Regjeringen foreslår å overføre skatteoppkrevingen fra kommunene til Skatteetaten fra 1. juni 2020. Kommunenes utgifter til skatteoppkreving er anslått til 1 104,7 mill. årlig. Effekten av dette er 644,4 mill. i 2020, og rammetilskuddet reduseres tilsvarende.

Innlemming av tilskudd til rekruttering av psykologer

Regjeringen har gjennom et rekrutteringstilskudd lagt til rette for at alle kommuner kan rekruttere psykologkompetanse før plikten til å ha en slik kompetanse i de kommunale helse- og omsorgstjenestene trer i kraft 1. januar 2020. Tilskuddet innlemmes i rammetilskuddet i 2020 gjennom en overføring på 211,6 mill. Midlene fordeles etter delkostnadsnøkkelen for kommunehelse.

Innlemming av tilskudd til dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens

Kommunen har fra 1. januar 2020 plikt til å tilby et dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens. For å bygge ut et slikt tilbud ble det i 2012 etablert en tilskuddsordning som innlemmes i rammetilskuddet i 2020. Det overføres derfor 369,1 mill. Midlene fordeles etter delkostnadsnøkkel for pleie og omsorg.

Innlemming av tilskudd til habilitering og rehabilitering

Regjeringen la i statsbudsjett for 2017 fram en treårig opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering og opprettet et øremerket stimuleringsstilskudd. 2019 er siste år i opptrappingsplanen og stimuleringsstilskuddet innlemmes i rammetilskuddet i 2020. Det overføres derfor 87,0 mill. Midlene fordeles etter delkostnadsnøkkelen for kommunehelse. I tillegg til det øremerkede tilskuddet er 2 000,- kroner av veksten i frie inntekter i planperioden begrunnet med planen.

Innlemming av tilskudd til samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak

Tilskuddsordningen innlemmes i rammetilskuddet gjennom en overføring av 6,3 mill. fra kap. 474, post 60. Innlemmingen underbygger kommunenes helhetlige ansvar for det kriminalitetsforebyggende arbeidet.

Overføring av myndighet etter naturmangfoldloven

Som en del av kommunereformen overføres myndighet fra fylkesmannen til kommunene etter naturmangfoldloven § 62 for mindre verneområder som ikke forvaltes av nasjonalpark-/verneområdsstyrer. Med utgangspunkt i fylkesmannens ressursbruk i dag overføres det 2,5 mill. til rammetilskuddet. Midlene fordeles etter delkostnadsnøkkelen for administrasjon og miljø.

Overføring av myndighet etter forurensningsloven

Som en del av kommunereformen overføres myndighet fra fylkesmannen til kommunene etter forurensningsloven § 11 for behandling av støy fra motorsportbaner, skytebaner og vindmøller. Med utgangspunkt i fylkesmannens ressursbruk i dag overføres det 1,7 mill. til rammetilskuddet. Midlene fordeles etter delkostnadsnøkkelen for administrasjon og miljø.

Innlemming av tilskudd til etablering og tilpasning av egen bolig

Som en del av kommunereformen overføres ansvaret for tilskudd til etablering i egen bolig og tilskudd til tilpasning av bolig fra husbanken til kommunene i 2020. Tilskuddet innlemmes i rammetilskuddet som økes med 496,5 mill. Midlene fordeles etter delkostnadsnøkkelen for sosialhjelp.

Innlemming av tilskudd til tidlig innsats gjennom økt lærertetthet på 1.-10.-trinn

Som varslet i Prop. 1S (2018-2019) skal midler til tidlig innsats i skolen gjennom økt lærertetthet på 1.-10. trinn innlemmes i rammetilskuddet i 2020. Det overføres 1 316,8 mill. Midlene blir fordelt særskilt i 2020 (tabell c i grønt hefte) for å ivareta både kommuner med et relativt og med et absolutt behov for

lærerårsverk. Fra 2021 vil midlene bli fordelt etter de ordinære kriteriene i inntektssystemet. Innlemmingen må ses i sammenheng med midler til tidlig innsats innenfor veksten i de frie inntektene til kommunene.

Innlemming av tilskudd til leirskoleopplæring

Fra 1. august 2019 har kommunene plikt til å tilby leirskole eller annen skoletur med overnatting som del av grunnskoleopplæringen. Det øremerkede tilskuddet til leirskoleopplæring på innlemmes, og 56,1 mill. overføres til rammetilskuddet. Midlene fordeles etter delkostnadsnøkkelen for grunnskole.

Inntektsgradert foreldrebetaling i SFO på 1.-2.trinn

Regjeringen foreslår å innføre en nasjonal ordning med inntektsgradert foreldrebetaling i SFO på 1.-2. trinn fra skoleåret 2020/2021. Dette innebærer at foreldrebetalingen for et heltidstilbud i SFO på 1.-2. trinn maksimalt skal utgjøre 6,0 % av den samlede person- og kapitalinntekten i husholdningen. Kommunene kompenseres i 2020 gjennom en økning i rammetilskuddet på 58,2 mill. som fordeles etter delkostnadsnøkkelen for grunnskole.

Gratis SFO for elever med særskilte behov på 5.-7. trinn

Regjeringen foreslår å innføre gratis SFO for elever med særskilte behov på 5.-7. trinn fra skoleåret 2020/2021. Kommunene kompenseres gjennom en økning i rammetilskuddet på 21 mill. kroner i 2020. Helårseffekten av tiltaket er 50,4 mill. Midlene fordeles etter delkostnadsnøkkelen for grunnskole.

Gratis kjernetid i barnehagen for toåringer fra familier med lav inntekt- helårseffekt

Ved behandlingen av statsbudsjett for 2019 ble det besluttet å øke rammetilskuddet med 45,7 mill. som kompensasjon for innføring av gratis kjernetid i barnehage fra 1. august 2019 for toåringer fra familier med lav inntekt. Endringer for helårseffekt i 2020, og rammetilskuddet økes derfor med ytterligere 57,8 mill. Midlene fordeles etter delkostnadsnøkkelen for barnehage.

Økt maksimalpris i barnehagen- helårseffekt

Ved behandlingen av statsbudsjett for 2019 ble det besluttet å øke maksimalprisen i barnehage med kroner 50,- per måned fra 1. august 2019. Som følge av dette ble rammetilskuddet redusert med 65,8 mill. Endringen får helårseffekt i 2020, og rammetilskuddet reduseres med ytterligere 82,9 mill.

Eiendomsskatt

Regjeringen fremmer forslag om at maksimalsats for bolig- og fritidseiendom reduseres fra 5 til 4 promille fra og med 2021. Våler kommune bruker maksimalsatsen på 4 promille i 2019. Rådmannen foreslår å øke den til 5 promille for 2020.

Kompensasjon for endringer i regelverket for arbeidsavklaringspenger

Med virkning fra 1. januar 2018 ble det gjennomført endringer i regelverket for arbeidsavklaringspenger. I revidert nasjonalbudsjett for 2019 ble kommunene kompensert gjennom en økning i rammetilskuddet på 90,0 mill. for anslåtte merutgifter som følge av disse endringene. Kompensasjonen videreføres i 2020.

Frivilligsentraler

De øremerkede midlene til frivilligsentraler ble overført fra Kulturdepartementets budsjett til rammetilskuddet til kommunene i 2017. Det ble varslet at midlene skulle gis en særlig fordeling i fire år. Bevilgningen ble økt i forbindelse med innlemmingen i 2017, og den er ytterligere økt i 2018 og 2019. Det foreslås en økning på 12,8 mill. i 2020. Den kommunevise fordelingen går fram av tabell c-K i Grønt hefte. For 2021 vil midlene bli fordelt etter ordinære kriterier i inntektssystemet.

Kommunestyrets Vedtak

5 Drifts- og investeringsbudsjett

Teksten som følger, er basert på rådmannens fremlegg av 07.11.2019 og hensyntar ikke eventuelle endringer fra formannskapetets og kommunestyrets behandling.

Endringene vil fremkomme av protokollene fra formannskapetets møte 28.11.2019 og kommunestyrets møte 12.12.2019.

5.1 Økonomiske rammer

Prisstigning og lønnsvekst

Økonomiplanen er satt opp i faste priser (2020-kroner). Årlig pris- og lønnsvekst i kommunesektoren er på 3,1 %, herav 3,6 % i forventet lønnsvekst.

Våler kommune budsjetterer pensjonsutgifter med 16,0 % av lønn i perioden, med unntak for sykepleiere og undervisningspersonell der premien er satt til hhv 16,5 % og 14,2 %. Pensjonspremien vil variere betydelig år for år. Lønnsoppgjør, trygdeoppgjør, antall uføretrygdede og kapitalmarkedet er viktige faktorer som påvirker.

Finansielle inntekter og utgifter

Aksjeutbytte fra Østfold Energi AS er budsjettert med 800 000,-. Dette er i tråd med utbetaling i 2019. Det er (som tidligere) verken budsjettert gevinst eller tap på finansielle instrumenter.

Renteinntekter er basert på gjennomsnittlig inntestående i bank.

Deler av Våler kommunes låneportefølje er knyttet opp mot pt-rente, 3 mnd. NIBOR-rente og 25 % fast rente.

Norges Banks styringsrente er nå på 1,5 %. Hvordan markedrentene endrer seg har ikke alltid direkte sammenheng med Norges Banks styringsrente. Markedsrentene påvirkes også av mange andre faktorer og vil ikke nødvendigvis følge Norges Banks renteutvikling slavisk.

I økonomiplanen har rådmannen benyttet Kommunalbankens anbefalte rentekurve for lån. Den bygger på Norges Banks anslag på Nibor (styringsrenten tillagt pengemarkedspåslaget), samt siste prognose på pengemarkedsrenten fra Statistisk Sentralbyrå tillagt Kommunalbankens margin over Nibor. Renten forventes å øke noe hvert år, men fortsatt være på svært lave nivåer.

Frie inntekter

Skatt og rammetilskuddet er i utgangspunktet ført opp med prognosebeløpet som er angitt for Våler i regjeringens forslag til statsbudsjett for 2020.

	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020
RAMMETILSKUDD FRA STATEN	140 694 444	151 200 000	165 496 000
SKATT PÅ INNTEKT OG FORMUE	144 787 830	150 300 000	158 339 000
SUM FRIE INNTEKTER	285 482 274	301 500 000	323 835 000

Norske kommuner får hovedtyngden av sine inntekter bestemt gjennom det kommunale inntektssystemet. Prinsippet som ligger til grunn for dette systemet er å sikre at alle kommuner i prinsippet har økonomisk evne til å gi sine innbyggere et likeverdig tilbud når det gjelder sentrale velferdstjenester uavhengig av kostnadsstruktur eller inntektsnivå.

Nivået for Våler kommunes skatteinntekter er i budsjettet for 2020 på 85,6 % av landsgjennomsnittet.

Det ordinære rammetilskuddet tar utgangspunkt i et innbyggertilskudd som fordeles med et likt beløp per innbygger. Innbyggertilskuddet korrigeres videre for utgiftsutjevning, beregnet etter såkalte objektive kriterier, kostnadsnøkler. Etter disse «objektive kriterier» betraktes Våler som en middels lett / tungdreven kommune.

Gebyrer

Gitt vedtak i henhold til rådmannens forslag vil husholdningene få følgende endringer i sine gebyrer (se side 44):

- Avløp øker med 3,0 %.
- Feiing økes med 16,0 % (med 81,- kroner).
- Husholdningsrenovasjon ingen endring fra 2019.
- Slamtømming økes med 2,9 %. (økes med 55,- kroner).

Feiing øker fordi det er behov for å styrke bemanningen med en stilling.

5.2 Budsjetter

Konsekvensjustert budsjett

Konsekvensjustert budsjett 2020 (en ren videreføring av aktivitetene i 2019 korrigert for lønnsøkning og sentrale og lokale vedtak med økonomiske konsekvenser) gir negativ netto driftsresultat på 1,97 mill.

For økonomiplanperioden gir konsekvensjustert budsjett følgende netto driftsresultater:

	B 2020	B 2021	B 2022	B 2023
Netto driftsresultat	-1 970 000	-1 161 000	1 369 000	4 359 000

Samlet for økonomiplanperioden gir dette et positivt netto driftsresultat på 2,6 mill.

5.3 Investeringer

Nedenstående investeringstiltak er aktivert i økonomiplanen, hvor 4 er finansiert med låneopptak; EPC, rehabilitering avløpsnett, gymsal Svinndal skole og vann/avløpsledning-gang/sykkelvei FV120. Tiltakene fremkommer av nedenstående tabeller.

Stab IT, innovasjon og utvikling	2020	2021	2022	2023
Digitalisering	1 500 000	2 000 000	2 000 000	1 500 000
IKT utstyr	350 000	750 000	750 000	750 000
Sum investeringer	1 850 000	2 750 000	2 750 000	2 250 000

Miljø og teknikk	2020	2021	2022	2023
Utstyr, transportmidler, maskiner	500 000	500 000	500 000	500 000
Rehabilitering veier, bruer	3 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Rehabilitering kommunale bygg	3 000 000	500 000	500 000	500 000
Nye ladestasjoner for elbiler	500 000	500 000		
Gymsal Svinndal skole	7 500 000			
Tennskap langs kommunale veier	625 000			
Sum investeringer	15 125 000	2 500 000	2 000 000	2 000 000

5.4 Resultat

Rådmannens forslag innebærer følgende netto driftsresultat i perioden:

	2019	2020	2021	2022	2023
Netto driftsresultat	5 224	1 970	1 161	-1 369	-4 359
Netto resultatgrad av sum driftsinntekter	-1,3 %	-0,4 %	-0,3 %	0,3 %	1,0 %

Driftsnivået/tjenesteomfanget ligger for høyt i perioden i forhold til inntektene om TBUs anbefalte resultatgrad på minimum 1,8 % skal nås. Med det resultatet som viser seg for 2019 har en for budsjett 2020 lagt seg på en forsiktig videreføring av rammen pluss forventet lønnsvekst og prisstigning. I tillegg så er endringene i eiendomsskatten for 2020 lagt inn med en forutsetning om at eiendomsskatten økes fra 4 promille til 5 promille, som medfører en reduksjon på ca. 1,9 mill. totalt i eiendomsskatt. Reduksjonen er en følge av at takstgrunnlaget settes 30 % lavere enn i 2019, slik endringen i eiendomsskatteloven innebærer.

Rådmannen vil starte en prosess i januar/februar 2020 hvor en vil analysere driften og økonomien i Våler kommune for å se på muligheter for å effektivisere, drive tjenesteproduksjonen på en annen måte enn per i dag. Det er forventet effekt av dette arbeidet og rådmannen foreslår at dette arbeidet munner ut i et revidert budsjett som legges frem senest juni 2020.

Det er i budsjett for 2020 foreslått å legge inn rehabiliteringsprosjekter i investeringsbudsjettet. Dette for å legge til rette for et løft på etterslep på asfaltering, oppgradering av bygg etc. Dette vil lette på driftsbudsjettet og kan gi rom for vedlikehold som er skjøvet på i de senere årene.

5.5 Langsiktig lånegjeld og fond

Langsiktig lånegjeld

Gitt vedtak i henhold til rådmannens forslag til budsjett og økonomiplan vil Våler pr 31.12 de respektive årene ha langsiktig lånegjeld som skal dekkes av frie inntekter (lånegjeld selvkost og Husbank til videreutlån er ikke med) i henhold til nedenstående tabell. Tabellen viser at vi har en gjeldsgrad for 2019 som er 59,3 % (budsjett 68,2 %), 2020 er den 52,3 %, 2021 er den 51,0 %, 2022 er den 47,2 % og for 2023 er den 44,84 %. Årsaken til de store endringene i forhold til vedtatt økonomiplan er at lånegjeld til selvkost (avløp) og Husbanklån til videreutlån ikke er med i beregningen. I tillegg så er anslaget på investeringskostnadene til ny Kirkebygden skole tatt ut. Dette for at rådmannen vil komme til kommunestyret med en egen sak som viser alternativer og kostnader for ny Kirkebygden skole.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Gjeld (1 000kr)	265 220	274 746	322 568	477 256	462 280		Vedtatt budsjett 2019
Gjeld i prosent av sum driftsinntekter	68,7 %	68,2 %	80,1 %	117,2 %	105,0 %	-	Vedtatt budsjett 2019
Gjeld (1 000kr)		231 244	230 996	226 375	210 358	201 333	Rådmannens forslag til budsjett 2020
Gjeld i prosent av sum driftsinntekter		59,3 %	52,3 %	51,0 %	47,2 %	44,84 %	Rådmannens forslag til budsjett 2020

Fond

Faktisk fondsbeholdning, under samme forutsetning som ovenfor, vil pr 31.12 de respektive år være i henhold til nedenstående tabell.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Disposisjonsfond (1 000kr)	71 248	66 024	70 626	69 700	69 330		Vedtatt budsjett 2019
I prosent av sum driftsinntekter	18,5 %	16,4 %	17,5 %	17,1 %	17,0 %	-	Vedtatt budsjett 2019
Disposisjonsfond (1 000kr)		42 112	40 142	38 981	40 350	44 709	Rådmannens forslag til budsjett 2020
I prosent av sum driftsinntekter		10,8 %	9,1 %	8,8 %	9,0 %	10,0 %	Rådmannens forslag til budsjett 2020

Størrelsen på disposisjonsfondet ligger på et tilfredsstillende nivå i hele planperioden. Den gode beholdningen gir sikkerhet for uforutsette negative endringer, og kan vurderes for eventuell del-finansiering i årene med størst lånebelastning.

5.6 Kommunestyrets vedtak

1. Tallbudsjettet vedtas slik det framgår av oppstillingene / oversiktene:
Budsjettskjema 1 A og B, Budsjettskjema 2 A og B.
2. Fra 1.8.2020 justeres satsene for foreldrebetaling i kommunale barnehager slik:
 - 2.1. hel plass kr 3 135,- per mnd. (kr 3 040,- per mnd. i 2019)
 - 2.2. delt plass, 3 dager pr. uke kr 2 195,- per mnd. (kr 2 135,- per mnd. i 2019)Fra 1.8.2019 justeres satsene for matpenger slik:
 - 2.3. matpenger, hel plass kr 400,- per måned., 3 dager per uke kr. 240,- per måned.
3. Fra 1.8.2020 justeres satsene for foreldrebetaling i skolefritidsordningene (SFO) som følger:
 - 3.1. hel plass kr 2 410,- per mnd. (kr 2 139,- i 2019)
 - 3.2. delt plass kr 1 520,- per mnd. (ny).Ved henting av barn etter avslutning av den daglige åpningstiden i ordningen kan det faktureres tilleggsbetaling på kr 170 per påbegynt time.
4. Fra 1.1.2020 videreføres gjeldende billettsatser for folkebadet:
 - 4.1. For voksne kr 70,- (kr 70,- i 2019)
 - 4.2. For barn kr 40,- (kr 40,- i 2019).
5. Fra 1.1.2020 justeres de årlige festeavgiftene på kirkegårdene slik:
 - 5.1. Grav: kr 225,- (kr 220 i 2019)
 - 5.2. Engangssum for å ligge i navnet minnelund opprettholdes på kr 5 000.
6. Fra 1.1.2020 fastsettes prisen ved utleie av Vålerhallen, til andre formål enn trening
 - 6.1. av barn og unge under 20 år i regi av lokale lag og foreninger, til kr 440,- per time (kr 430 i 2019) for hel hall.
Ved leie av 1/3 og 2/3 hall reduseres leiesatsen forholdsmessig.

7. Fra 1.1.2020 heves utleieprisene slik:
 - 7.1. Festsalene i Herredshuset fra kr 3 300,- til kr 3 400,-
 - 7.2. Grendesalen i Kirkebygden barnehage fra kr 3 300,- til kr 3 400,-
 - 7.3. Kantina i dagsenteret på helse og sosialsenteret leies ikke ut.
8. Fra 1.1.2020, eller fra den tid deretter da det lovlig kan foretas, heves med 3,0 %, avrundet oppad til nærmeste hele krone: maksimalhusleie i omsorgsboligene. Ved inngåelse av ny leiekontrakt fastsettes ny husleie inntil gjengs leie for den aktuelle bolig.
9. Fra 1.1.2020 heves satsen for strøm, oppvarming og vaktmestertjenester mv. i omsorgs- og trygdeboligene med 3,0 %, avrundet til nærmeste hele tikrone (fra kr. 1 820,- til kr. 1 870,-).
10. Fra 1.1.2020, eller fra den tid deretter da det lovlig kan foretas, heves leieprisen i ungdomsboligene med 3,0 %, avrundet oppad til nærmeste hele krone. Ved inngåelse av ny leiekontrakt fastsettes ny husleie inntil gjengs leie for den aktuelle bolig.
11. Fra 1.1.2020, eller fra den tid deretter da det lovlig kan foretas, heves leieprisene i sosial- og tjenesteboligene med 3 %, avrundet oppad til nærmeste hele krone. Ved inngåelse av ny leiekontrakt fastsettes ny husleie inntil gjengs leie for den aktuelle bolig.
12. For 2020 fastsettes betaling for vask av tøy til kr. 80,- (75,- i 2019) pr. kg tøy, og vask og rulling av duker til kr. 160,- (150,- i 2019) pr. løpemeter. Beløpene er ekskl. mva.
13. For 2020 fastsettes følgende betalingssatser i pleie- og omsorgstjenestene:
 - Egenbetaling for korttidsopphold/rehabiliteringsopphold: Døgnopphold: Maks. egenandel iht. forskrift.
 - Dag/natt-opphold: Maks. egenandel iht. forskrift.
 - Beboers inntekt legges til grunn for beregning av vederlag på langtidsplass.
 - Tilkjørt middag til beboere på helse- og sosialsenteret per porsjon kr. 80,- (80,- i 2019),
 - Tilkjørt middag til hjemmeboende kr 83,- (83,- i 2019).
 - Tørrmat (frokost/kvelds) kr. 48,- per stk. (48,- i 2019),
 - Tjenesten trygghetsalarm:
 - Minstesats for de med inntekt under 2 G settes til kr. 110 pr. mnd. (110 i 2019).
 - For de med inntekt over 2 G kr. 250,- per mnd. (250,- i 2019) og digitale trygghetsalarmer kr. 350,- per mnd. (350,- i 2019).
 - Egenbetaling for hjemmehjelp (praktisk bistand) holdes uendret.

Alternativ	1	2	3	4	5
Inntekt	(Inntil 2G)	(2G – 3G)	(3G – 4G)	(4G – 5G)	(Over 5G)
Enhetspris (time)	67	168	270	355	387
Start abonnement etter	3 timer	10 timer	15 timer	15 timer	15 timer
Abonnementspris per måned	201	1 668	4 048	5 330	5 809

14. Fra 1.1.2020 økes årsgebyret for kloakk med 3,0 % (til nærmeste tikrone) til kr. 1 990,- (1 931,- i 2019) på fast gebyr og kr. 30,29 i forbruksgebyr (29,41 i 2019) per kbm. Beløpene er ekskl. mva.
- 14.1. Pris for stipulert mengde settes lik pris for målt mengde pr. kubikkmeter (kbm).
- 14.2. Ved manglende vannmåleravlesning ilegges et gebyr tilsvarende inkassosatsen samt at forbruket stipuleres likt med siste årsavlesning. Ved manglende avlesning utover to år blir avlesning foretatt av kommunen/ Våler vannverk og det ilegges et avlesningsgebyr tilsvarende inkassosatsen x 2.
15. Tilknytningsavgiftene for kloakk i 2020 fastsettes til kr. 21 000,- ekskl. mva. per boenhet (kr 20 000 i 2019).
16. Avgiften for slamtømming per gang for 2020 økes med 2,9 % til kr. 1 570,- ekskl. mva. (1 525,- i 2019).
Slamtømming fellesanlegg (må bruke faktor v/fakt.) økes med 2,9 % til kr. 1 570,- ekskl. mva. (1 525,- i 2019)
Slamtømming innen 24 timer økes med 2,9 % til kr. 417,- ekskl. mva. (405,- i 2019)
17. Fra 1.1.2020 endres renovasjonsgebyrene i tråd med vedlagte gebyrregulativ.
18. Fra 1.1.2020 økes feieravgiften pr. pipeløp for boliger med 16,0 % til kr. 593,- (kr 512,- i 2019).
Fra 1.1.2020 økes feieravgiften pr. pipeløp for fritidsboliger med 16,0 % til kr. 297,- (kr 256,- i 2019).
Beløpene er ekskl. mva.
19. Fra 1.1.2020 fastsettes gebyrer for plan- og byggesaksbehandling i tråd med vedlagte betalingsregulativ.
20. Fra 1.1.2020 fastsettes gebyrer etter gebyrforskrift i medhold av matrikkelloven i tråd med vedlagte betalingsregulativ.
21. Gebyr etter «Lokal forskrift om gebyrer for saksbehandling og kontroll av utslipp av avløpsvann i Våler kommune» fastsettes for 2020 til kr. 1 010,-

per år (kr 980,- i 2019).

22. For eiendomsskatt gjelder:

- I medhold av Lov om eigendomsskatt til kommunane, lov av 06.06.1975 nr. 29 §§ 2 og 3 skrives det ut eiendomsskatt i 2020 etter utskrivningsalternativet i lovens § 3, litra a; faste eiendommer i hele kommunen.
- Det skrives ut skatt på det særskilte skattegrunnlaget redusert med 2/7 del i 2020 (overgangsregel til §§ 3 og 4).
- Skattegrunnlaget for boliger og fritidsboliger blir satt til skattetakst multiplisert med 0,7. jf. § 8 A-2 (1).
- Eiendomsskattesatsen endres med 1,0 promille og settes til 5,0 promille for 2020, jf. § 13.
- Med hjemmel i Eiendomsskattelovens § 7 kan kommunestyret etter søknad fritta følgende eiendommer for eiendomsskatt: Eigedomar åt stiftingar og institusjonar som tek sikte på å gagne ein kommune, eit fylke eller staten. Bygning som har historisk verdi, gjennom fredningsvedtak jfr. Lov om kulturminner.
- Med hjemmel i Eiendomsskattelovens § 28 kan formannskapet etter søknad fritta for eiendomsskatt dersom særlege grunner gjør det særskilt urimelig å kreve inn eiendomsskatten.
- Innbetaling av eiendomsskatt fordeles på 3 alternativt 12 terminer, jf. § 25.
- Ved taksering og utskrivning av eiendomsskatt benytter kommunen tidlige vedtatte rammer og retningslinjer for eiendomsskatt, vedtatt av skattetakstnemnda og overskattetakstnemnda 17.08.2011.

23. Likviditeten anses tilstrekkelig i 2020, og det treffes derfor ikke særskilte vedtak.

24. Det er ikke kommunestyrets forutsetning at rådmannen må ta opp lån i budsjettåret hvis han finner det hensiktsmessig å utsette slikt opptak til et senere år.

25. Ved utsendelse av papirfakturaer vil det bli innført et faktureringsgebyr på kr. 45,- per faktura fra og med 2020.

26. Rådmannen gis i drifts- og investeringsbudsjettet fullmakt til å foreta budsjettjusteringer mellom alle rammeområdene. Budsjettjusteringen må skje innenfor kommunestyrets vedtatte årsbudsjett 2020.

27. Til finansiering av foreslåtte investeringer tas det opp lån på 10 307 000,-.

28. Til finansiering av foreslåtte investeringer på selvkost tas det opp lån på 7 300 000,-.

29. Vedrørende rådmannens forslag om SFO-tilbud

Det skal ikke gjøres innstramminger i SFO-tilbudet, slik rådmannen anbefaler i handlingsprogrammet 2020-2023. Eventuelle endringer kan ikke finne sted før dette er utredet, ref. kommunestyrets vedtak i sak 15/19 den 15. juni 2019.

Frist: juni 2020.

30. Sentrumsutvikling Kirkebygden

Rådmannen skal i planutvalgets første møte orientere om innspill og forslag fra arbeidsverksted 09.10.2019 og foreløpig arbeid med sentrumsutvikling. Det ønskes en orientering om hvordan plassering av nye Kirkebygden barne- og ungdomsskole kan ses i sammenheng med skisser fra arbeidsverksted.

Frist: Planutvalgets møte 05.02.2020.

31. Investering i ny barne- og ungdomsskole

Det er i budsjettet for 2019 bevilget investeringsmidler til prosjektering av ny Kirkebygden barne- og ungdomsskole. Midlene som ikke vil bli brukt i 2019 skal rebevilges i 2020. I henhold til kommunestyrets vedtak i sak 24/18 den 18.10.2019 punkt 8, skal rådmannen fremlegge en egen sak som inneholder kostnadsoverslag og finansieringsplan (med ekstern kvalitetskontroll) for Ny Kirkebygden barne- og ungdomsskole til politisk behandling i løpet av 2020.

Frist 2020

32. Måltall

Kommunene skal forvalte økonomien sin slik at den økonomiske handleevnen blir ivaretatt over tid. Som et ledd i dette må alle kommuner vedta finansielle måltall. De skal være et verktøy for langsiktig styring av kommunenes økonomi.

Det skal utarbeide hovedmål, finansielle måltall og nøkkeltall for den tjenesteproduksjon som gjennomføres i kommunen. Folkevalgte skal involveres i arbeidet frem til budsjettseminar vår 2020. Rådmannen skal deretter redegjøre for arbeidet i en sak til kommunestyret.

Frist: juni 2020

33. Rådmannen bes innen 31.12.2020 legge fram en plan for planlagt bruk av Mellom Ros. Det bes legges opp til ide-møter med interesserte og aktuelle organisasjoner og foreninger for å få til et best mulig resultat. Tiltak vi mener bør vurderes er: Rullestolvennlig brygge og badeplass, bål- og grillplass, våningshus kan brukes til varmestue/ turisthytte, bryggeplass for båter, parkeringsplasser for biler og hengere, rengjøringsplass for båter, leirsted, turstier med mer. Aktuelle organisasjoner som bør inviteres er: Turistforeningen, båtforeninger, Grunneierlaget, Bondelagenes organisasjoner, 4H, Speideren, Jeger- og fiskeforening, Handikapforeningen, Idrettsforeninger, andre frivillige foreninger. Listen er ikke utfyllende.**34. Budsjett 2020**

Rådmannen kommer tilbake med detaljert budsjett innen juni 2020. Det foretas da budsjettjusteringer.

1A Bevilgningsoversikt - drift

Beløp i 1000

	Økonomiplan					
	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023
Rammetilskudd	-140 694	-151 200	-165 496	-164 120	-163 437	-162 843
Inntekts- og formueskatt	-144 788	-150 300	-158 339	-161 939	-165 152	-168 736
Eiendomsskatt	-17 594	-17 400	-16 000	-14 000	-14 000	-14 000
Andre generelle driftsinntekter	-18 259	-8 052	-8 052	-8 052	-8 052	-8 052
Sum generelle driftsinntekter	-321 335	-326 952	-347 887	-348 111	-350 641	-353 631
Sum generelle midler bevilget til drift	309 177	315 882	336 572	336 572	336 572	336 572
Avskrivninger	13 543	8 334	7 301	7 301	7 301	7 301
Sum netto driftutgifter	322 720	324 216	343 873	343 873	343 873	343 873
Brutto driftsresultat	1 385	-2 736	-4 014	-4 238	-6 768	-9 758
Renteinntekter	-2 321	-1 795	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Utbytte	-800	-800	-800	-800	-800	-800
Gevinst og tap på finansielle omløpsmidler	186	-	-	-	-	-
Renteutgifter	4 502	5 696	5 500	5 500	5 500	5 500
Avdrag på lån	12 119	13 193	10 585	10 000	10 000	10 000
Netto finansinntekter- /utgifter	13 686	16 294	13 285	12 700	12 700	12 700
Motpost avskrivninger	-13 543	-8 334	-7 301	-7 301	-7 301	-7 301
Netto driftsresultat	1 528	5 224	1 970	1 161	-1 369	-4 359
Overføring til investering	-	-	-	-	-	-
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond						
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	-1 528	-5 224	-1 970	-1 161	1 369	4 359
Sum disponering eller dekning av netto driftsresultat	-1 528	-5 224	-1 970	-1 161	1 369	4 359
12. desember 2019						47
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	-0	-0	0	0	0	0

Regnskapsskjema 1 B - Driftsregnskapet

Beløp i 1000

	Økonomiplan					
	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023
Rådmannens stab	14 204	5 623	6 807	6 807	6 807	6 807
Rammeområdet Stab (2018)	9 102					
Stab økonomi og politisks styringsorg.		8 043	5 361	5 361	5 361	5 361
Stab HR og administrasjon		5 225	7 798	7 798	7 798	7 798
Stab IKT, innovasjon og utvikling		9 773	5 892	5 892	5 892	5 892
Rammeområdet Oppvekst og kultur	142 596	149 102	167 480	167 480	167 480	167 480
Rammeområde helse og velferd	112 178	113 689	113 741	113 741	113 741	113 741
Rammeområdet Miljø og teknikk	25 461	22 801	29 493	29 493	29 493	29 493
Overføringer og finans	5 927	1 627				
Sum bevilgninger drift, netto	309 468	315 883	336 572	336 572	336 572	336 572

2A Økonomisk oversikt - investering

Beløp i 1000

	Økonomiplan					
	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023
Investering i varige driftsmidler	45 307	27 988	16 975	5 250	4 750	4 250
Tilskudd til andres investeringer	-	-	-	-	-	-
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	912	1 030	-	-	-	-
Utlån av egne midler	5 359	14 000	8 000	8 000	8 000	8 000
Avdrag på lån	890	600	600	600	600	600
Sum investeringsutgifter	52 468	43 618	25 575	13 850	13 350	12 850
Kompensasjon for merverdiavgift	-7 557	-4 538	-3 395	-1 050	-950	-850
Tilskudd fra andre	-1 828					
Salg av finansielle anleggsmidler						
Utdeling fra selskaper						
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	-2 251	-600	-600	-600	-600	-600
Bruk av lån	-28 337	-21 300	-10 307	-4 200	-3 800	-3 400
Bruk av lån til videreutlån	0	-14 000	-8 000	-8 000	-8 000	-8 000
Sum investeringsinntekter	-39 973	-40 438	-22 302	-13 850	-13 350	-12 850
Overføring fra drift	-633	-1 030	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av bundne investeringsfond	0	0	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av ubundne investeringsfond	-11 862	-2 150	-3 273			
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	-12 495	-3 180	-3 273	0	0	0
Fremført til inndekning i senere år (udekket)	0	0	-0	0	0	0

Bevilgningsoversikt - investering

Beløp i 1000

	Økonomiplan					
	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023
Stab IKT, innovasjon og utvikling	175		1 850	2 750	2 750	2 250
Rammeområdet Oppvekst og kultur	1 625					
Rammeområdet Miljø og teknikk	42 838	23 450	15 125	2 500	2 000	2 000
Sum 2B	44 638	23 450	16 975	5 250	4 750	4 250

Investeringer i aksjer og eiendeler

Beløp i 1000

	Økonomiplan					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sum investeringer i aksjer og eiendeler	0	0	0	0	0	0

Utlån

Beløp i 1000

	Økonomiplan					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Utlån Husbanken	14 000	14 000	8 000	8 000	8 000	8 000
Sum utlån	14 000	14 000	8 000	8 000	8 000	8 000

Økonomisk oversikt drift

Beløp i 1000

	Økonomiplan					
	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023
Rammetilskudd	-140 694	-151 200	-165 496	-164 120	-163 437	-162 843
Inntekts- og formueskatt	-144 788	-150 300	-158 339	-161 939	-165 152	-168 736
Eiendomsskatt	-17 594	-17 400	-16 000	-14 000	-14 000	-14 000
Andre skatteinntekter	-9	-	-	-	-	-
Andre overføringer og tilskudd fra staten	-19 937	-8 052	-8 052	-8 052	-8 052	-8 052
Overføring og tilskudd fra andre	-53 740	-33 900	-48 412	-48 412	-48 412	-48 412
Brukerbetalinger	-15 184	-14 979	-15 079	-15 079	-15 079	-15 079
Salgs- og leieinntekter	-26 321	-27 078	-27 912	-27 912	-27 912	-27 912
Sum driftsinntekter	-418 267	-402 909	-439 290	-439 514	-442 044	-445 034
Lønnsutgifter	211 787	206 252	230 000	230 000	230 000	230 000
Sosiale utgifter	55 138	61 961	69 000	69 000	69 000	69 000
Kjøp av varer og tjenester	116 613	106 361	111 976	111 976	111 976	111 976
Overføring og tilskudd til andre	22 714	17 266	17 000	17 000	17 000	17 000
Avskrivninger	13 543	8 334	7 300	7 300	7 300	7 300
Sum driftsutgifter	419 795	400 173	435 276	435 276	435 276	435 276
Brutto driftsutgifter	1 528	-2 736	-4 014	-4 238	-6 768	-9 758
Renteinntekter	-2 321	-1 795	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Utbytte	-800	-800	-800	-800	-800	-800
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	186	-	-	-	-	-
Renteutgifter	4 502	5 696	5 500	5 500	5 500	5 500
Avdrag på lån	12 119	13 193	10 585	10 000	10 000	10 000
Netto finansutgifter	13 686	16 294	13 285	12 700	12 700	12 700
Motpost avskrivning	-13 543	-8 334	-7 300	-7 300	-7 300	-7 300
Netto driftsresultat	1 671	5 224	1 971	1 162	-1 368	-4 358
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
Overføring til investering	-	-	-	-	-	-
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	-	-	-	-	-	-
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	-1 671	-5 224	-1 971	-1 162	1 368	4 358
Dekning av tidligere års merforbruk i driftsregnskapet	-	-	-	-	-	-
Sum disponering eller dekning av netto driftsresultat	0	0	-0	-0	-0	-0
Fremført til inndeckning i senere år (merforbruk)	0	0	0	0	0	0

Vedlegg:

Gebyrregulativ plansaker

3-1	Detaljreguleringsplan, pbl. § 12-3.	43.000
	Arealgebyr pr. dekar, inkl. kunngjøringsgebyr – inntil 5 dekar (påbegynt)	8.600
	Arealgebyr pr. dekar, inkl. kunngjøringsgebyr – mellom 5 og 10 dekar (påbegynt)	5.400
	Arealgebyr pr. dekar, inkl. kunngjøringsgebyr – over 10 dekar (påbegynt)	2.700
	Maksimalt gebyr for planbehandling	330.000
3-2	Endring reguleringsplan, pbl. § 12-14, 1. ledd, jf. § 12-13. Inkl. kunngjøringskostnader	23.000
3-3	Mindre reguleringsendring, pbl. § 12-14, 2. ledd.	12.000
3-4	Konsekvensutredning. Planer som har et omfang som utløser krav til konsekvensutredning i henhold til forskrift om konsekvensutredning, ilegges gebyr i tillegg til overnevnte punkter.	33.000
3-5	Oppstartsmøte reguleringsplan	7.600
3-6	Oppstartsmøte utbyggingsavtale	7.600
	For planer som trekkes før- eller avvises ved 1. gangs behandling, betales det halvt gebyr. For planer som avvises ved 2. gangs behandling, betales fullt gebyr.	

Forskrift om gebyr for plan- og byggesaksbehandling

1. Generelle bestemmelser

1.1. Formål.

Alle som får utført tjenester, som omfattes av denne forskriften skal betale gebyr. Gebyret skal ikke overskride kommunens nødvendige kostnader på sektoren. Betaling av gebyr er et vilkår for å få utført tjenesten det søkes om. Tjenester som nevnt i første ledd gjøres betinget av at gebyr er innbetalt dersom gebyret er over kr. 100.000,-.

1.2. Gebyr

Gebyret fastsettes på grunnlag av de satser som gjelder når fullstendig søknad foreligger. Det er bruksarealet, BRA, som skal benyttes ved beregningene. Gebyret utregnes etter minstesats som er satt til kroner 2.490,-, med unntak av plansaker. Minstebeløpet justeres pr.1 januar hvert år som følge av kommunestyrets vedtak om generell prisjustering. Det svares ikke morarente av for høyt eller for lavt beregnet gebyr.

1.3. Særskilte kostnader.

Nødvendige utgifter til tinglysning og annet som kommunen utreder som ledd i behandlingen betales i tillegg til fastsatt gebyr, med unntak der det fremkommer spesifikt i regulativet. Dersom kommunen engasjerer sakkyndig bistand, jf. pbl. § 33-1, betales slike utgifter i tillegg til fastsatt gebyr.

1.4. Klageadgang.

Gebyrfastsettelsen i den enkelte sak kan ikke påklages. Slikt gebyr er en oppfølging av gebyrregulativet, og ikke et enkeltvedtak i henhold til forvaltningslovens bestemmelser

Byggesak

Byggesaksgebyret inkluderer midlertid brukstillatelse og ferdigattest.

1.1. Tilbygg, påbygg, ombygging, garasje, uthus, bruksendring og liknende etter plan- og bygningslovens kapittel 20.

Tiltak 0 – 30 m ²	2 490,-
Tiltak 31 - 70 m ²	4 985,-
Tiltak 71 -100 m ²	7 480,-
Tiltak over 100 m ²	9 970,-

1.2. Eneboliger, tomannsboliger, fritidsboliger.

Enebolig/fritidsbolig 0 – 70 m ²	17 450,-
Enebolig/fritidsbolig 71 – 150 m ²	22 430,-
Enebolig/fritidsbolig 151 - 250 m ²	27 430,-
Enebolig/fritidsbolig > 250 m ²	29 910,-
Tillegg for sekundærleilighet	4 985,-
Tomannsbolig	29 920,-

1.3. Rekkehus, blokker med mer, inkl. en brukstillatelse/ferdigattest

Arealenhet 0 - 70 m ²	17 450,-
Arealenhet 71 - 150 m ²	22 430,-
Arealenhet 151 - 250 m ²	27 430,-
Arealenhet > 250 m ²	29 920,-

Bygg med flere leiligheter (samme bygningskropp): For leiligheter av lik størrelse og utforming betales full sats for en leilighet, deretter 50 % av hovedsats for overskytende antall leiligheter.

1.4. Nybygg, større til- og påbygg som ikke hører inn under 2-1 til og med 2-3.

0 – 200 m ²	22 430,-
Tillegg for arealer 201 3000 m ² per påbegynte	
Arealintervall à 100 m ²	4 985,-

Tillegg for arealer > 3000 m ²	7 480,-
1.5. Andre tiltak	
Skilter, støttemurer, skjermvegger, innhegninger rehabilitering av skorstein	2 490,-
Tekniske installasjoner, terrenginngrep, utomhusplaner, bassenger, brønner, dammer, brygger, forstøtningsmur, transformator, frittstående mur, fasadeendringer etc.	4 985,-
Felles tekniske installasjoner	12 465,-
Riving, vesentlig endring/reparasjon/rehabilitering	
0 – 70 m ²	2 490,-
71-150 m ²	4 985,-
>150 m ²	7 480,-
Andre mindre søknadspliktige tiltak, plattinger, terrasser, fasadeendringer etc.	2 490,-
1.6. Deling av eiendom	
Deling av eiendom	6 230,-
1.7. Driftsbygninger i landbruket, pb. §§ 20-3 og 20-4	
Arealenhet 0 – 200 m ² (arealenhetene akkumuleres)	4 985,-
Arealenhet 201 – 500 m ²	7 480,-
Arealenhet 501 – 1000 m ²	12 460,-
Arealenhet > 1001 m ²	14 955,-
Tillegg for driftsbygning med husdyrrom	2 490,-
1.8. Igangsettingstillatelse	
Igangsettingstillatelse	3 740,-
1.9. Tilsynsgebyr	
Det betales et tilsynsgebyr i alle saker med krav om ansvarsrett. Kommunen kan bortfalle krav om tilsynsgebyr dersom arbeidets	

art og omfang tilsier dette.	2 490,-
1.10. Godkjenning personlig ansvarsrett	
Godkjenning av personlig ansvarsrett som selvbygger, jfr. Byggesaksforskriften 10 § 6-8	2 490,-
1.11. Dispensasjon	
Det kreves gebyr, fast sats, for hvert forhold som krever dispensasjon fra bestemmelsene i plan- og bygningsloven, teknisk forskrift og/eller arealplaner. Dersom dispensasjonen etter kommunens vurdering fremstår som særlig kurant betales halv sats	11 145,-
1.12. Mindre endring av gitt tillatelse	
Mindre endring av gitt tillatelse	2 490,-
1.13. Søknadspliktige endringer av gitt tillatelse	
For behandling av endret søknad eller tillatelse betales et tilleggsgebyr på 25 % av opprinnelig gebyr. Tilleggsgebyr tilkommer ikke dersom endringen er fremmet for å imøtekomme merknader, klager og/eller saker av mindre vesentlige betydninger, eksempelvis tilpasninger	% - vis variabel
1.14. Fornyelse av gitt tillatelse	
For fornyelse av gitt tillatelse som er bortfalt, betales 25 % av satsene i gjeldende regulativ. Dette forutsetter at det ikke er endringer i prosjektet, planstatus for området, lover og forskrifter som berører prosjektet, og/eller det er bygget eller planlegges nye tiltak som berører prosjektet.	%-vis variabel
1.15. Midlertidig brukstillatelse	
Midlertidig brukstillatelse utover hva som er inkludert (forlengelse)	2 490,-
1.16. Avslag og søknader som trekkes	
Dersom det gis avslag på søknad om tiltak betales gebyr med	

50 % av ordinær sats, det samme gjelder for søknader som trekkes hvor saksbehandlingen er påstartet. Gebyr for behandling av dispensasjonssøknad, jfr. Regulativets pkt. 2-12 reduseres ikke.

%- vis variabel

1.17. Igangsetting uten tillatelse

Igangsetting uten tillatelse/oppfølging av pbl. kap. 32.

Inntil 5 timer merarbeid

4 985,-

Inntil 10 timer merarbeid

9 970,-

Tillegg utover 10 timers merarbeid per påbegynt time

750,-

Satser ilegges i tillegg til ordinært søknadsgebyr.

Overtredelsesgebyr iht. pbl. § 32 kan også ilegges.

1.18. Tilleggsgebyr per time utover «normal» saksbehandlingstid.

Faktura for tilleggsarbeid gjelder kun de forhold der merarbeidet uten tvil ikke dekkes opp av ordinært gebyr

750,-

1.19. Veiledning/rådgivning per time

Veiledning/rådgivning per time utover generell rådgivning

750,-

1.20. Behandling av avfallsplan

Behandling av avfallsplan

2 490,-

1.21. Arealberegning

Areal på bygg beregnes som bruksareal etter NS3940. I rom med høyde over 4,9 meter skal arealet kun medregnes en gang, men dersom det senere innredes flere etasjer skal det beregnes fullt gebyr for det nye arealet. Bruksareal under terreng medtas. For tiltak som ikke har noe bruksareal, beregnes arealet etter tiltakets flateinnhold.

1.22. Betaling

Betaling skjer etter det regulativ og med de satser som gjelder på søknadstidspunktet. Gebyrene justeres per 1. januar hvert år, som følge av kommunestyrets vedtak om generell prisjustering.

Dersom kommunen engasjerer sakkyndig bistand betales slike utgifter i tillegg til fastsatt gebyr, jf. pbl. § 33-1.

Når beregnet gebyr blir åpenbart urimelig, kan kommunestyret eller den det bemyndiger fravike betalingsregulativet.

Kommunestyrets vedtak

Gebyrer for oppmålingsavdelingen gjeldende fra 01.01.2020**Gebyr for arbeider etter Matrikkeloven**

(Lovens § 32, forskriftene § 16) Fastsettes som følgende for Våler kommune.

1. Oppretting av matrikkelenhet

Oppretting av grunneiendom og festegrunn og matrikulering av eksisterende umatrikulert grunn, samt arealoverføring

Areal fra 0 – 249 m ²	10.520,-
Areal fra 250 – 499 m ²	17.850,-
Areal fra 500 – 1499 m ²	25.290,-
Areal fra 1500 – 2000 m ²	30.640,-
Areal fra 2001 – 20.000m ² –pr. påbegynt da.	2.100,-
Areal fra 20.001 – 100.000 m ² –pr. påbegynt da.	1.030,-
Areal over 100.001 m ² – økning pr. påbegynt da.	690,-

Ved samtidig oppmåling av flere tilgrensende tomter som er rekvirert av samme rekvirent, gis følgende reduksjoner i gebyret per tomt:

6 - 10 tomter	10 % reduksjon
11 - 25 tomter	15 % reduksjon
26 og flere	20 % reduksjon

2. Oppretting av uteareal på eierseksjon

Gebyr for tilleggsareal pr. eierseksjon

Areal fra 0 – 50 m ²	7.000,-
Areal fra 51 – 250 m ²	10.520,-
Areal fra 251 – 500 m ²	14.050,-
Areal fra 501 – 1000 m ²	25.290,-
Areal fra 1001 – 2000 m ²	30.640,-
Areal fra 2001 – økning pr. påbegynt dekar	1.030,-

3. Oppretting av anleggseiendom*Gebyr som for oppretting av grunneiendom.*

Volum fra 0 – 2000 m ³	28.015,-
volum fra 2001 – 20.000m ³ pr. påbegynt 1000m ³	2.790,-
volum over 20.001 m ³ – økning pr. påbegynt 1000m ³	1.410,-

4. Registrering av jordsameie

Gebyr for registrering av eksisterende jordsameie faktureres etter medgått tid.

5. Innløsning av festetomt*For festegrunn som skal innløses til grunneiendom skal det gjennomføres en oppmålingsforretning.*

For festegrunner som har målebrev med koordinatbestemte grensepunkt som er bestemt i Euref 89 og Ngo 48. De må videre kunne gjennomføres uten ny merking og måling.

7.000,-

For festegrunner som har målebrev med koordinatbestemte grensehjørner, eller et geodetisk grunnlag som kan konverteres til EUREF89 gjennom en beregning, kan oppmålingsforretningen gjennomføres uten ny merking i marka og måling.

10.515,-

For festegrunner som ikke oppfyller kravet om tidligere oppmåling, og hvor man må holde full oppmåling kreves gebyr etter pkt. 1.

6. Oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning

Viser til punktene 1, 3 og 4. (Tidligere midlertidig forretning)

4.910,-

I tillegg kommer gebyr for å utføre oppmålingsforretning punkt 1

7. Avbrudd i oppmålingsforretning eller matrikulering

Gebyr for utført arbeide når saken blir trukket før den er fullført, må avvikles eller lar seg matrikkelføre på grunn av endrede hjemmelsforhold, settes til 1/3 av gebyrsatsene etter 1 og 2

8. Gebyr til kommunen når oppmålingsforretningsarbeidet delvis blir utført av kommunen, og delvis av andre.

Gebyr for utført arbeid der deler av arbeidet blir utført av andre, fastsettes gebyret til kommunen etter hvor stor andel av arbeidet kommunen utfører.

Følgende prosentkala regnet av totalgebyret brukes:

- a. Kommunens klargjøring 20 % Statens vegvesen 15%
- b. Varsling og forretningsmøte i marka 20 % Statens vegvesen 25%
- c. Teknisk arbeide og dokumentasjon 40 %
- d. Registreringsarbeid/slutføring 20 %

9. Grensejustering*Grunneiendom*

Ved gebyr for grensejustering kan arealet for involverte eiendommer justeres med inntil 5 % av eiendommens areal. (maksimalgrensen er satt til 500 m²). En eiendom kan imidlertid ikke avgi areal som i sum overstiger 20 % av eiendommens areal før justeringen.

Areal fra 0 – 100 m ²	10.515,-
areal fra 101 – 500 m ²	14.050,-

10. Anleggseiendom

For anleggseiendom kan volumet justeres med inntil 5 % av anleggseiendommens volum, men den maksimale grensen settes til 1000 m³

volum fra 0 – 250 m ³	14.050,-
volum fra 251 – 1000 m ³	17.560,-

11. Oppmålingsforretning over spesielle arealer

For forretninger over større sammenhengende arealer til landbruksformål, almene friluftformål og ferdig regulerte områder som senere skal deles, betales for klargjøring av saken et grunnbeløp på 24.555,-, og arbeid utover dette blir etter medgått tid.

12. Klarlegging av eksisterende grense der grensen tidligere er koordinatbestemt ved oppmålingsforretning

For første punkt	2.605
For inntil 2 punkt	5.200
For overskytende punkt	690

13. Klarlegging av eksisterende grense der grensen ikke tidligere er koordinatbestemt / eller klarlegging av rettigheter

For første punkt	4.275,-
For inntil 2 punkt	8.550,-
For overskytende punkt	2.790,-

Dersom man ved klarleggingen får påvist eksisterende grensepunkt som ikke er innmålt/koordinatfestet, kan dette gjøres etter punkt 12. pkt.3 690,-

Dersom man står i ferd med å fjerne et eksisterende godkjent gml. grensemerke, pga. gravearbeid eller lignende, så vil vi gjerne ta arbeidet med å måle det inn dersom dere varsler oss på forhånd. Slik at koordinater på gamle merker ikke går tapt. 0,-

14. Urimelig gebyr

Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til de prinsipper som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene kommunen har hatt, kan rådmannen eller den han/hun har gitt fullmakt, av eget tiltak fastsette et passende gebyr.

Fullmaktshaver kan under samme forutsetninger og med bakgrunn i grunngitt søknad fra den som har fått krav om betaling av gebyr, fastsette et redusert gebyr.

15. Utstedelse av matrikkelbrev

Nyutstedelser av matrikkelbrev:

Matrikkelbrev inntil 10 sider	185
Matrikkelbrev over 10 sider	370

Endring i maksimalsatsene reguleres av Statens kartverk i takt med den årlige kostnadsutviklingen

16. Transformasjon av punkter for firma

Dersom noen skulle trenge hjelp til transformering av data mellom

Euref89 og Ngo 48 eller noe annet system som vi kan transformere (har formler til) så vil dette prises for inntil 6 punkt m/ dokumentasjon på min.

690,-

Utover dette brukes vanlig timesats etter medgått tid, se under «Generelt om betaling»

Gebyrforskrifter for arbeider etter lov om seksjonering

Gjennomføring av oppmålingsforretning for grunnareal som inngår i en seksjon Gebyr fastsettes etter reglene i punkt 2.

Gebyr for arbeider etter eierseksjonsloven § 15

1. Oppretting av eierseksjoner, nybygg

1-3 seksjoner

6.365,-

4-8 seksjoner

9.550,-

Fra 9 seksjoner, tillegg pr. ny seksjon

525,-

Maksimalgebyr: 3 x satsen for 4-8 seksjoner

2. Oppretting av eierseksjoner i eksisterende bygg

1-3 seksjoner

7.425,-

4-8 seksjoner

10.600,-

Fra 9 seksjoner, tillegg pr. ny seksjon

690,-

Maksimalgebyr: 3 x satsen for 4-8 seksjoner

3. Reseksjonering, endring av eierseksjoner i seksjonert sameie

1-3 seksjoner	12.730,-
4-8 seksjoner	15.910,-
Fra 9 seksjoner, tillegg pr. ny seksjon	1.060,-
Maksimalgebyr: 3 x satsen for 4-8 seksjoner	

4. Befaring

Befaring av eiendom utføres når kommunen finner det nødvendig ved behandling av saken. Gebyret kommer i tillegg til normale behandlingsgebyr	3.720,-
--	---------

5. Sletting / oppheving av seksjonert sameie

Saksbehandling for å slette seksjoner på en eiendom	3.720,-
---	---------

6. Saker som ikke blir fullført. Når saken ikke kan avsluttes, kommunen avslår søknaden eller søker trekke saken

Avsluttes en sak før saksbehandlingen er påbegynt, betales ikke gebyr.

Avsluttes en sak etter at saksbehandlingen er påbegynt: Lavest gebyr av 1/2 av gebyrsatsene etter «Oppretting av eierseksjoner, nybygg» og «Oppretting av eierseksjoner i eksisterende bygg» eller gebyr beregnet etter anvendt timer.

Generelt om betaling**1. Timepris**

For gebyr som skal regnes etter medgått tid jf. Regulativet, skal en bruke følgende timesats	1030,-
--	--------

2. Generelt

Gebyrene skal betales inn til kommunekassen etter regningsoppgave fra oppmålingsavdelingen

3. Betalingsbestemmelser

Betaling skjer etter det regulativ og de satser som gjelder på rekvisisjonstidspunktet.

Gebyret skal primært være betalt til kommunekassa før målebrev blir sendt til tinglysning.

Tinglysningsavgift kommer i tillegg til gebyrsatsene, og skal betales etter satsene som gjelder når målebrevet sendes til tinglysning.

All oppmålingsarbeid skal i dag koordinatfestes, og gjøres digitalt. Dette krever at man ikke kan ajourføre gamle matrikelnummer (Gnr, Bnr. og Fnr.) uten at det lages et digitalt matrikelbrev.

Seksjonerings skal etter den nye Matrikelloven oppmåles, og det kan i mange tilfeller være fornuftig å foreta ren deling da prisene begynner å bli tilnærmet like.

4. Priser ellers ifm. Kopiering/plotting

Alle priser skal tillegges mva., unntatt situasjonskart.

Kopier

Format Enkeltkopier belastes ikke med gebyr inntil 10 A4 og 5 A3

A4 over 10 kopier pr. stk.

11,-

A3 over 5 kopier pr. stk.

23,-

Kartplott (Ikke fotoformat)

A2 Pris pr. stk.

140

A1 Pris pr. stk.

210

A0 Pris pr. stk.

290

Kopi av digitale kart

Sosi/Dxf Minimum/grunnpris

1.060,-

For minimum/grunnpris bestilling gjelder det eiendom, bygg, vei, vann og høyde data.

Renovasjonsgebyrer Våler 2020

Varenr.	Varenavn	Gebyr 2019 inkl. mva.	Økning	Gebyr 2020 inkl. mva.
RESTAVFALL				
4100	Restavfall 140 l	2 085,00	-2,00 %	2 043,00
4101	Restavfall 240 l	2 981,00	-2,00 %	2 921,00
4102	Restavfall 370 l	3 781,00	7,00 %	4 046,00
4103	Restavfall 660 l	6 463,00	7,00 %	6 915,00
4110	Leie av kompostbinge (Endring av navn)	378,00	1,00 %	382,00
4105	Rabatt for egen kompostbinge, gamle avtaler (Nytt varenavn)	-501,00	0,00 %	-501,00
4109	Restavfall inntil 103 container	41 785,00	0,00 %	41 785,00
PAPP/PAPIR/DRIKKEKARTONG				
4201	Papp/papir/drikkekartong 240 l	299,00	1,00 %	302,00
4202	Papp/papir/drikkekartong 370 l	299,00	1,00 %	302,00
4203	Papp/papir/drikkekartong 660 l	299,00	1,00 %	302,00
4209	Papp/papir/drikkekartong inntil 103 container	13 397,00	1,00 %	13 531,00
GLASS-/METALLEMBALLASJE				
4300	Glass-/metallemb. 140 l	299,00	1,00 %	302,00
4301	Glass-/metallemb. 240 l	299,00	1,00 %	302,00
4302	Glass-/metallemb. 370 l	299,00	1,00 %	302,00
PLASTEMBALLASJE				
4401	Plastemballasje 240 l	299,00	1,00 %	302,00
4402	Plastemballasje 370 l	299,00	1,00 %	302,00
4403	Plastemballasje 660 l	299,00	1,00 %	302,00
4404	Plastemballasje Sekk 140 l	299,00	1,00 %	302,00
4409	Plastemballasje inntil 103 container	15 027,00	1,00 %	15 177,00

NEDGRAVD				
4111	Nedgravde løsninger (MOVAR), pr boenhet	3 082,00	-3,00 %	2 990,00
HENTEAVSTAND				
4504	Henteavstand Restavfall 8-20 m	454,00	1,00 %	459,00
4500	Henteavstand Restavfall 21-30 m	680,00	1,00 %	687,00
4501	Henteavstand Restavfall 31-40 m	907,00	1,00 %	916,00
4505	Henteavstand Kildesortering 8-20 m	113,00	1,00 %	114,00
4502	Henteavstand Kildesortering 21-30 m	170,00	1,00 %	172,00
4503	Henteavstand Kildesortering 31-40 m	227,00	1,00 %	229,00
FRITIDSRENOVASJON				
4600	Fritidsrenovasjon fellesbeholder helårs	2 981,00	0,00 %	2 981,00

EKSTRATØMMING VED FEILSORTERING

Restavfall - beregnes 5% av årsgebyret for den aktuelle beholderstørrelsen.

Sorterte avfallstyper - beregnes 50% av årsgebyret for den aktuelle beholderstørrelsen.

Restavfall Nedgravd - beregnes 4% av ordinært årsgebyr.

Sorterte avfallstyper Nedgravd - beregnes 15% av ordinært årsgebyr.

Dobbel tømmefrekvens.

Dobbel tømmefrekvens av overflatebeholdere beregnes et tillegg på 100% av ordinært gebyr.